Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 25 ОКТЯБРЬ, 1988 ШУ. ★ № 127 (7630). ★ Мах 3 кеп.

ПРОЕКТ

Советски Социалистически Республикай Союза ЗАКОН

СССР Конституце (Керттерча Закона) хувцамехи тІатохарехи

Социалистически демократи, халкъа самоуправлени дегІайоалаяр, халкъа депутатий Советий а правосуде органий а хоржамий система, структура, болх эргабаькхха тоабар духьа Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

І. СССР Конституцена юкъе дахнІта е хувцамаши тІатохараши:

1. Корта 12 укх редакцеГІа дІаязбе:

«Корта 12

ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ СОВЕТИЙ БАЛХА СИСТЕМЕИ ПРИНЦИПАШИ

Статья 89. Халкъа депутатий Советаша — СССР халкъа депутатий Съездон Лакхехьарча Советой, союзни автономни республикай халкъа депутатий съездашеи Лакхехьарча Советашеи, халкъа депутатий моттигашкарча Советаша — краяй, областий, автономни областий, автономни округий, районни, городской, городашкарча районни, поселкови, юртий — вІашагІйолл паччахьалкхен ІаьдалаГ представительни органий цаІ йола система.

Статья 90. Халкъа депутатий Советий полномочей ха — пхи шу.

Халкъа депутатий Советашка хоржамаш де оттаду паччахьалкхен ІаьдалаГ йоагІаЧа органий полномочей ха чакхъяла биъ беттал кІезигаГІа йоацаш ха йинсалехьа.

Статья 91. Общесоюзни, республикански, моттигера лоархІам бола лоархІаме дешаш къестаду халкъа депутатий съездий заседанешка, Лакхехьарча Советий а моттигашкарча Советий а сессешка.

Халкъа депутатий съездаша хорж Лакхехьара Советашн Лакхехьарча Советий Председателашн, моттигашкарча Советаша хорж Советий председателаш. Лакхехьарча Советашеи халкъа депутатий моттигашкарча Советашеи, поселковни юртийн ярашкара дІанккхараша, вІашагІйохк шоай президиумаш.

Халкъа дупетутатий Советаша вІашагІйохк массазара комиссеш, вІашагІйохк исполнительнин распорядительнин, хІаьта иштта ходойола шоашта подотчетин йола органаш.

Халкъа депутатий Советаша хоржаш е балхашка хьожабаь гІулакхаш тІара нах шоай гІулакха тІа хила йиш яц вІаштта шин ханал дукхагІа.

Статья 92. Халкъа депутатий Советаша вІашагІйохк паччахьалкхен тІахьожам къахьегамхоша предприятешка, учрежденешка, паччахьалкхен, кооперативни, кхыча организацешка лоаттабеча общественни тІахьожамца цхьана тарбеш йола халкъа тІахьожама органаш.

Халкъа тІахьожама органаш хьож законодательства дІадехараш, паччахьалкхен программаши декхараш иштта кхоачашду; къовсам лоаттабу паччахьалкхен дисциплина телхаерашца, местничество гучаовлийтарца, гІулакх ведомственни наькъагІа леладарца, доал доацаш, хІаман кхом боацаш хиларца, волокитацеи бюрократизмацеи; кхыча тІахьожама органий балха координаци ю; паччахьалкхен аппарата структурен болхи эргабаькхха тоабара гІо ду.

Статья 93. Халкъа депутатий Советаша юкъарчал доацца е шоаш вІашагІъехкача органашка гІолла кулгалду паччахьалкхен, боахама, социально-культурни гІирсаш хьалдара дерригача доакъошта, решенеш тІанІю, уж кхоачашъелга ІалашдУ, решенеш чакхъяхара тІехьа тІахьожам лоаттабу.

Статья 94. Халкъа депутатий Советий болх вІаштІехьбоаккх коллективни, паргІатта, дешаш корта болаш дувцара а къестадара а, гласноста, исполнительни распорядительнин органаша, Советаша вІашагІъехкача кхыча органаша царна шоаштен бахача нахан хьалхашка хан-ханахьа отчеташ яра, цар балха дакъа лацара граждана шерра юкъеозара ларда тІа.

Халкъа депутатий Советашен цар вІашагІъехкача органашен теркалду общественна хетар, гражданашка дувцийта увттаду паччахьалкхен юкъара а моттигера а лоархІам бола лоархІаме дешаш, гражданашка ханханахьа хоам бу шоай балхахи тІанІеча решенеехн».

2. Корта 13 укх редакцеГІа дІаязбе:

«Корта 13

ХОРЖАМИЙ СИСТЕМА

Статья 95. Халкъа депутаташ хорж цхьа мандати дукха мандаташ йолча хоржамий округашка гІолла массане дакъа лацара, цхьатаррарчен нийсачен харжара бокъон ларда тІа, къайлагІа кхаж а тоссаш. Цул совгІа СССР Конституце, союзнин автономнин республикай конституцеша оттадьча боарамегІа СССР халкъа депутатех, союзнин автономнин, республикай халкъа депутатех кхоалагІа дакъа хорж общественни организацешкара — Советски Союза Коммунистически партегара, профессиональни союзашкара, кооперативни организацешкара, Кагнрхой Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Союзагара, кхалнаьха, тІемен къахьегамеи ветеранний, Іилман болхлой, творчески союзий объединенешкара, законагІа оттаьча порядкагІа вІашагІъехка а общесоюзни е республикански органаш йолаш а йолча кхыча общественни организацешкарен СССР гражданий объединеншкарен. Общественни организацешкара халкъа депутаташ хорж цар съездашка, конференцешка е цар общесоюзни е республикански органий пленумашка.

Статья 96. Хоржамий округашкара халкъа депутаташ харжар массане юкъара да: харжа бокъо я 18 шу даьннача СССР гражданий. Общественни организацешкара депутаташ харжа бокъо я цар съездий, конференцей берригача депутатий е цар общесоюзни е республикански органий пленумашка дакъа лоапарий.

Халкъа депутаталла харжа йиш я 18 шу даьнна СССР гражданин, хІаьта СССР халкъа депутаталла — 21 шу даьннар.

СССР гражданнин цхьан ханна халкъа депутатий шиннел дукхагІча Совете депутат хила йиш яц.

СССР Министрий Совета, союзни а автономни а республикай Министрий Советий, халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполнительни комитетий состава чубогІаш бола нах, цу органий председателашкара, дІаиккхача, хІаьта иштта ведомствай кулгалхой, моттигашкарча Советий исполнительни комитетий отделийн управленейн кулгалхой депутаташ хила йиш яц уж подотчетни йолча Совете. Судахой, прокурораш, паччахьалкхен арбитраш цар шоай функцеш кхоачашъеча территоре тІарча Совета депутаташ хила йиш яц.

Хоржамашта юкъе дакъа лацац психически лазар долаш, судо дееспособни боацаш лаьрхІача гражданаша, лийша чубоахкача, хІаьта иштта суда решенегІа низагІа дарба деча моттигашка дІахьожабаьча наха.

Статья 97. Хоржамий округашкара халкъа депутаташ харжар цхьатарра бокъо йолаш да: харжархочун хІара хоржама округе гІолла цхьа голос я; харжархоша хоржамашка дакъа лоац цхьатарра основанеш йолаш.

Общественни организацегара халкъа депутаташ хоржаш цун съезда, конференце хІара делегата е пленуме дакъа лоацачун цхьа голос я, хІаьта уж берригаш цхьатарра основанеш йолаш хоржамашка дакъа лоацаш а ба.

Статья 98. Хоржамий округашкара халкъа депутаташ харжар духхьалара да: халкъа депутаташ гражданаша юкъарчал доацаш хорж.

Общественни организацешкара халкъа депутаташ цар съездий, конференцей делегаташа е цар общесоюзни е республикански органий пленумашка дакъа лоацараша юкъарчал доацаш хорж.

Статья 99. Халкъа депутаташ хоржаш кхаж нъайлагІа тосс: хоржархой доІама моллагІа тайпара тІахьожам лоаттабелга хила йиш йолаш дац.

Статья 100. Хоржамий округашка гІолла халкъа депутаталла кандидаташ оттабе бокъо я кхаьхьегама коллективай, общественни организацей, нах бахача моттигашкарча хоржархой собраней, эскара доакъошка гІолларча эскаре гІулакх дерий викалех вІашагІъехкача хоржамий комиссеша.

СССР гражданашта, къахьегама коллективашта, общественни организацешта гаранти а йолаш таро лу депутаталла кандидатий политически, гІулакхацара, хІаранне шиг качествош паргІатта а массе оагІорахьара а таталла оттабаь кандидаташ бувцаран йоагГІаш йолча хоржамий комиссе регистраци яра кандидаташ къоастабарах йола решени тІаэцаран хоржамашта хьалхара собранеш е йиш я.

Халкъа депутаташ харжарна ювзаенна расходаш паччахьалкхен чотагІа ю.

Статья 101. Хоржамаш делга Іалашду къахьегама коллективай, общественни организацей, нах бахача моттигашкарча хоржархой собраней, эскара доакъошка гІолларча эскаре гІулакх дерий викалех вІашагІъехкача хоржамий комиссеша.

СССР гражданашта, къахьегама коллективашта, общественни организацешта гаранти а йолаш таро лу депутаталла кандидатий политически, гІулакхацара, хІаранне шиг качествош паргІатта а массе оагІорахьара а ювца, хІаьта иштта бокъо а лу агитаци е кандидата тІехь е духьала собранешка, кепайоазоне, телевидене, радио гІолла.

Халкъа депутаташ хоржилга чакхдаккхара порядок ССР Союза, союзнин автономнин республикай законегІа белгалъю.

Статья 102. Харжархошен общественни организацешен наказаш тел шоай депутаташта.

Халкъа депутатий йоагІйоагІа Советаш хьож наказашка, уж теркалду экономически социальнин дегІаахара планаш кийчъеш, бюджет оттаеш, наказаш кхоачашделга вІаштІехьдоаккх, уж чакхдахара хьакъехьа гражданашка хоам бу».

3. Корта 15 укх редакцеГІа дІаязбе:

«Корта 15

СССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ СЪЕЗДИ СССР ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТИ

Статья 108. СССР паччахьалкхен Іаьдала лакхера орган я СССР халкъа депутатий Съезд.

СССР халкъа депутатий Съезд бокъо йолаш я СССР Союза кара дола моллагІа дош дувца а къоастаде а.

СССР халкъа депутатий Съезда къаьстта де кара да:

1) СССР Конституци тІаэцар, цунна хувцамаш юкъедахьар;

2) СССР состава дешех йола решени тІаэцар; союзни республикай составе керда автономни республикаш автономни областаш вІашагІйохкилга чІоагІдар;

3) СССР Паччахьалкхен доазув белгалдар; союзни республикашта юкъерча доазон хувцамаш чІоагІдар;

4) СССР чурчеи арахьарчеи политика керттера лостамаш белгалдар;

5) СССР экономически социальнин дегІайоалаяра перспективни паччахьалкхен планаши лоархІамегІа йола общесоюзни программаши чІоагІъяр;

6) СССР Лакхехьара Совет харжар;

7) СССР Лакхехьарча Совета Председатель харжар;

8) СССР Лакхехьарча Совета Председателе хьалхара заместитель харжар;

9) СССР Министрий Совета Председатель харжар;

10) СССР халкъа тІахьожама Комитета Председатель, СССР Лакхехьарча суда председатель, СССР Генеральни прокурор, СССР Керттера паччахьалкхен арбитр чІоагІвар;

11) СССР конституционни надзора Комитет харжар;

12) СССР Лакхехьарча Совето, союзни а автономни а республикай паччахьалкхен Іаьдала лакхерча органаша тІанйца законодательни акташ дІаяхар, нагахьа санна СССР Конституцеца уж нийслуш еце;

13) Дерригача халкъо голосовани (референдум) ярах йола решени тІаэцар.

СССР халкъа депутатий Съездо СССР законаши соцамаши тІанйду СССР халкъа берригача депутатех дукхагІбараша голосовани а еш.

Статья 109. СССР халкъа депутатий Съезд латт укх тайпарча порядкагІа хоржаш болча 2.250 депутатах:

750 депутат — цхьатарра дукха харжархой болча территориальни хоржамий округашкара;

750 депутат — къаман-территориальни хоржамий округашкара укх боарамех: 32 депутат хІара союзни республикагара, 11 депутат хІара автономни республикагара, 5 депутат хІара автономни областагара, цхьа депутат хІара автономни округагара;

(Долалур. Инстедоалар 2-ча оагІо тІа).

СССР Лакхехьарча Совета Президиума соцам

СССР Конституце (Керттерча Закона) хувцамехи тІатохарехи долча СССР Законеи СССР халкъа депутаташ харжарах долча СССР Законеи проектех

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

1. КПСС ЦК-ас СССР Лакхехьарча Совете хьачуденнача СССР Конституце (Керттерча Закона) хувцамеха, тІатохареха долча СССР Закона а СССР халкъа депутаташ харжарах долча Закона а проекташ дерригача халкъага ювцийта араяха. Центральни, республикански, краевой, областной газеташ тІа яккха 22 октябре СССР Конституце (Керттерча Закона) хувцамехи тІатохарехи долча СССР Закона проект, хІаьта СССР халкъа депутаташ харжарах долча Закона проект — 23 октябре.

2. СССР Лакхехьарча Совета Союза Советен Къаьмий Советен законодательни предположеней комиссешта тІадилла уж проекташ дерригача халкъо ювцача хана хьачуеннача предложенешкеи замечанешкеи хьожалга а йоагГІаш йола предложенеш хачулулга. а.

3. Союзни республикай Лакхехьарча Советий Президиумашта тІадилла Законий проектай хьакъехьа депутаташа, гражданаша, къахьегама коллективаша, общественни организацеша юкъейоалаяь, хІаьта иштта массови информаце средствваша хьачуенна предложенешки замечанешки хьожалга а йоагГІаш йола предложенеши замечанеши вІашагІтохилга вІаштІехьдаккха.

4. Кепайоазон, телевиденей радиоеи центральни органашта тІадилла законопроектай хьакъехьа шоашка хьачукхаьча предложенеши замечанеши вІашагІтоха.

5. СССР Конституце (Керттерча Закона) хувцамехи тІатохарехи долча СССР Закона а СССР халкъа депутаташ харжарах долча СССР Закона а проектай хьакъехьара предложенеши замечанеши вІашагІтохара материалаш пхе дийнахьа цхьа луш 1988 шера 25 ноябре кхаччалца СССР Лакхехьарча Совета Президиуме дІачутела.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель М. ГОРБАЧЕВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1988 шу 21 октябрь.

Зональни семинар

ДІалахача шоаттдийнахьа Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен университета актови зале хилар Къулбаседа Кавказа вузий КПСС историкий зональни семинар-совещани. Семинара керттера тема «Социализм хьалъесеи из эргайоаккхаш тоаечеи Къулбаседа Кавказе къаман-паччахьалкхе хьаяра гІулакха партийни кулгалдар» яр. Семинаре дакъа лаца хьийхабар республика вузашка, школашка истори хьехаш бола преподавателаши хьехархойи.

Семинар-совещани хьаеллаш къамаьл дир КПСС Нохч-ГІалгІай обкома секретара **С. М. Бекова.** Социализм хьалъяра кердача этапе къамашта юкъера гІулакхаш, цар вІаши лоатталу бувзамаш кхы а айккхагІа хилийтаран къаман отношенеш дІахо йолча хана ленински идеий кІийлен тІа кердача, лакхагІча лагІа тІа яхарах партийни, советски органий гІонца вузашкарча историкашта хьалхашка доккхий а бехктокхаме а декхараш латташ хилар белгалдаьккхар цо.

Къаман - паччахьалкхе Къулбаседа Кавказе хьаяра Советски Союза Коммунистически парте исторически опыт йовзара, къаман дош къоастадеча партийни кулгалдара ленински принципех йолаш йолча опытах а дувцаш, къамаьлаш дир децара заведеней кафедрай заведующеша, исторически Іилмай докторааша, профессораша **А. К. Текуева** (БГУ), **Б. О. Кашкаева** (ДагГУ), **М. П. Иванова** (Калмыкски ГУ), **М. И. Тоева,** (СОГУ), **М. Г. Аутлева** (Краснодар), **И. Р. Лоова** (ЧИГУ), **В. П. Крикунова** (ЧИГУ), исторически Іилмай кандидата, ЧИГУ доцента **Ж. Ж. Гакаева.**

Пайдане а дакъа лаьпарий чІоагІа теркам тІаозаш а къамаьл хилар семинаре.

Кхашкара хоамаш

ШИ ПЛАН ЯЬИ

ХІанз а хьажкІаш чуйца баьннабац Малгобески района «Кавказ» совхоза кхаш леладераш. Балхаш кхехкаш да И. Халини М. Илиеви керте латтача бригадашка.

— Кхы а 25 гектар хьажкІаш я чуэца езаш, — аьлар совхоза директора Султыгов Мухьмада. — ДукхагІдола балхаш хІанзле а дав даьннад тхо. Иоачан хинна ецаре, тІеххьара хьажкІий тоннаш хьатта дІайихьа хургьяр.

Совхоза кхашка дІайийннай 250 гектар сортовой хьажкІаш. Царех хІаранне тІара 30—32 центнер хьажкІаш йоал. Из шин планал дукхагІа я. Паччахьалкхенга ехкай 500 тонн совгІа томараш тІара хьажкІаш.

Кхоачашъяьй боахамо паччахьалкхенга генараш дохкара план а. Из продукци дІачуеннай 365 тонн. Белгалдаккха деза, генарех йола план моттигерча кхаш леладераша духхьашха кхоачашъяьлга. ДІадахача шерашка цу тайпара толам цІаккха а баьккхабац цар.

Къаьстта хьиннар гойташ къахьийгад уж балхаш деча механизатораша А. Гурьева, В. Мироненкос, М. Султыгова, В. Тришина, «Дон-1500» яхача комбайнаца 1100 тонн гаргта ялат чуйцача В. Зесова.

— ХІанз керттера теркам оаха тІабохийт шийтталагІча пятилетка диъларІча шера хьувкъама тешшаме кІийле кийчъяра. ХьажкІаш, генараш чуйца кхаш оахаш, да, — аьлар М. Султыгова.

КИИЧО ЕШ БА

ХьажкІаш чуйца баьннаб Сунженски района Кирова цІерагІча колхоза кхаш леладераш. Къаьстта из болх беча белгалбаьннаб вежарий Балкоевгіар Іалихани Назари. Дезала звено вІашагІа а елла, 91 гектар хьажкІаш лелаяьй цар.

— Боккха хьувкъам чуйцаб вежараша, — аьлар колхоза председатела Ведзижев Батыра. — ХІара гектара тІара 94,4 центнер хьажкІаш яьннай. Дезала звенос хьатта дІаяхьийтай 756 тонн томараш тІара хьажкІаш. Сона хьадага а доагІаш, цу тайпара хьокхамаш цІаккха хиннадац тха боахаме.

Кировцаша чуйца даьхад генараш а. Уж укхаза 234 гектара тІа дар. ХІаране тІара 8,5 центнер даьннад уж.

Бицбеннабац моттигера кхаш леладераш хьатІадоагІача шера кийчо е езалгах а. Гурахьа дувча ялаташта лаьрхІа 1800 гектар лаьтта аха дезаш ба уж. Цох 1360 гектар дар хІанзле аьха даьннад. Цига кІа, рапс дІайийннай. Цу балхашка овсаре кхъхьийгад механизатораша С. Ахильгова, У. Исаева, В. Степанюка, Н. Клюшина, А. Рудина, В. Костюченкос.

ДОАКЪАР ІАЛАШДУ

Шоаш бІаьсти дІайийннарех нийсса ах хьажкІаш чуйца баьннаб Сунженски района XIX партсъезда цІерагІча колхоза кхаш леладераш. Хьувкъам дика ба. ХІанзле хьатта дІакхаьчай 924 тонн томараш тІара хьажкІаш.

Кхоачашъяьй укхаза генарех йола план а. 424 гектара тІара 589 тонн из мах бола культура чуйцай. Толам баккха новкъостал даьр — бригадни подряд.

Хьувкъам чуэцареи гурахьа ялаташ дІадерен балхаш кхехкаш дале а, боккха теркам тІабохийт колхозе ма хулла дукхагІа доакъар Іалашдара. АргІаш даь дІаоттадаьд 5372 тонн чаи 998 тонн йоли, кІоагашка еллай 15000 тонн силоси сенажи, 300 тонн баьцдара хьоар даьхкад. Уж балхаш дІахо деш да.

М. КАРТОЕВ.

ШУРА ЛАЬГІЪЯЛИЙТАЙ

Кхыча тайпара хьал да «Ассинский» совхоза шурий-товарни ферме. Укхазарча хьайбаш леладераша а шу доладуча хана доккхий декхараш тІанйцадар. Ала хІама доацаш яр доакъара база а. Цхьабакъда, шоай таронех бизза пайда эца магазар ферма болхлошта. Ди тІехьа дукхагІа тІехьабусаш хьабаьхкар уж. Фу да цох хьахиннар?

ПланагІа 190 тонн шура паччахьалкхенга йохка езаш ба укх шера ассинцаш. ХІанзлца йолча хана цар йохка аьттув баьннар 120 тонн гаргта мара яц, е 62 процент. Мишта кхоачашъергья планаш, нагахьа санна дийнахьа укхаза хІара беттача Іаттагара 5 — 6 килограмм шура мара йоаккхаш ца хилча, из хьокхам тІа-тІа лохлуш боагІаш хилча?

Хьагучогіа, сихха эргалонаш ца йинча яргьяц укхаза.

Оарц дала!

ХЬАДАЬР ДОВШ ЛАТТ

Арендиг а дезала а подрядагІа бІаьсти йолаеннача хана денз низ кхо ца беш, оасар деча хана салаІара ха ца хулаш, къахьийга 300 гектара тІа дика шекара свеклаш кхейир Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза кхаш леладераша. ХІанз сихъяь чуэцаш я уж. ХІара гектара тІара 350 центнер гаргта йоал уж. ХІаьта цхьаболча гектарникаша, подрядагІа болх беча звеноша кхы а дукхагІа чуэц. Масала, Зузиев Іумара звенос 450 центнерал дукхагІа.

Из беррига хьувкъам цІенбаь чуйцача, кІезигагІа дале 10500 тонн шекара свеклаш паччахьалкхенга йохка йиш йолаш ба совхоза къахьегамхой. ТІаккха цар вІаштІехьдаргдар планагІа укх шера йоагІа 7000 тонн дІаяларал совгІа, карарча пятилетка дІадахача шин шера планагІа дІа ца луш йиса 3390 тонн дІаяла а. Цхьабакъда, шекара свеклаш чуэцара балхаш дІахо йодача хана хІанз санна мара деш ца хуле, из гІулаьхх кхоачашде вІаштІехьдоале тамаш я. Ала йиш яц совхоза болхлоша во къахьег, аьнна. ХІана аьлча, графикагІа цар дІаяла езачул совгІа хІанзле 1120 тонн дІаяхьийтай свеклаш паччахьалкхенна. ХІаьта кхоачамбоацар нийсдалар кхерам ба, хьаьаьхка, цІенъяь шекара свеклаш дІакхахьара машинаш ца таар бахьан долаш. Кхай тІа яда хІанз кхо бІаь тонн совгІа свеклаш. Уж дІаяхьалца кхы тІа хьаахка нах раьза а бац. ХІана аьлча, цкъа-дале, дозал эшалу цар, шозлагІ-дале, мІаьдлу, талх.

Кхы тІа а ма эшша машинашца совхоза кхаш леладераш Іалашбара, нийсденна кхоачамбоацар дІадаккха новкъостал дара района кулгалхой хІанзле а оарцагІа ца боале, дов мегаш да цу совхоза кхаш леладераша диззача шера хьийга къа.

Х. МАГОМЕТОВ.

Советски Социалистически Республикай Союза Закон

СССР Конституце (Керттерча Закона) хувцамехи тIатохарехи

(Инстедоалар. Долалур 1-ча оагIе тIа).

750 депутат — общесоюзни общественни организацешкара укх боарамех: Советски Союза Коммунистически партегара, профессиональни союзашкара, кооперативни организацешкара — хIаранегара 100 депутат хоржаш; Кагирхой Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Союзагара, кхалньха, тIемен къахьегамеи ветераний, Iилман болхлой, творчесни союзни объединенешкара — хIаранегара 75 депутат; оттаяьча порядкагIа вIашагIъ. ехкача а кхыйолча общесоюзни органаш йолаш йолча а общественни организацешкарен СССР гражданий объединенешкарен — хIаранегара 75 депутат.

Статья 110. СССР халкъа депутатий Съезда хьалхара заседани гулъю хоржамаш хиннечул тIехьагIа шин беттал тIехьа ца йоаккхаш.

Цо хоржаш йолча мандатни комиссе представленегIа СССР халкъа депутатий Съездо решени тIаэц депутатий полномочещ могаяра хьакъехьа, хIаьта нагахьа санна хоржамех дола законодательство толхадаь дале—къаьстъаьста депутаташ харжар харцахьа лархIара хьакъехьа.

СССР халкъа депутатий Съезд гулъю СССР Лакхехьарча Совето.

Съезда аргIанара заседанеш ю шера цкъа. АргIана йоаца заседанеш гулъю СССР Лакхехьарча Совета инициативагIа, СССР Лакхехьарча Совета цхьан палата, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Лакхехьарча Совета Председатела, СССР халкъа депутатех пхелагIча даькъал кIезигагIа боацарий предложенегIа е союзни республика инициативагIа цун паччахьалкхен Iаьдала лакхерча органга гIолла.

Хоржамаш хиннечул тIехьагIа СССР халкъа депутатий Съезда аггара хьалхара заседани ю Центральни хоржамий комиссе председателе, цул тIехьагIа — СССР Лакхехьарча Совета Председателе ца гун заместитела.

Статья 111. СССР Лакхехьара Совет — массахана болх беш йола СССР паччахьалкхен Iаьдала законодательни, распорядительни, контрольни орган.

СССР Лакхехьара Совет хорж къайлагIа кхаж а тоссаш СССР халкъа депутатех СССР халкъа депутатий Съездо, хIаьта цунна подотчетни а я из.

СССР Лакхехьарча Совета шн палата я: Союза Советн Къамий Совети, цхьатарра составаш а йолаш. СССР Лакхехьарча Совета палаташ цхьатарра бокъонаш йолаш я.

Палаташ хорж СССР халкъа депутатий Съезде, берригача депутаташа голосовани а еш. Союза Совет хорж территориальни хоржамий округашкара болча СССР халкъа депутатехи йоаггIаш йолча округай территоре тIа болх беш е бахаш болча общественни организацешкара болча СССР халкъа депутатехи. Къамий Совет хорж къаман-территориальни хоржамий округагарча СССР халкъа депутатехи йоаггIаш йолча республикай е къаман образованей территоре тIа болх беш е бахаш болча общественни организацешкарча СССР халкъа депутатехи, укх боарамех: 7 депутат хIара союзни республикагара, 4 депутат хIара автономни республикагара, 2 депутат хIара автономни областагара, цхьа депутат хIара автономни округагара.

СССР халкъа депутатий Съездо хIара шера Союза Советен Къамий Советен состав пхелагIа дакъа эргайоах.

СССР Лакхехьарча Совета хIара палата хорж палата Председатели цун ши заместители. Союза Советен Къамий Советен Председателаша кулгалду йоагI - йоагIачa палатай заседанешта, цар чурча распорядкана доал а ду.

Палаташа цхьана ю заседанеш СССР Лакхехьарча Совета Председателе, цун заместитела, е аргI - аргIагIа Союза Советен Къаман Советен прдседателаша ю.

Статья 112. СССР Лакхехьара Совет хIара шера СССР Лакхехьарча Совета Президиумо гулъю аргIанарча — бIаьстани гуйранн — массаза яхар санна, хIара яр кхаьбиъ бетта йIаьха йолча сессешка.

АргIана йоаца сесси гулъю СССР Лакхехьарча Совета Президиумо цун инициативагIа е СССР Лакхехьарча Совета Председателе, союзни республика цун паччахьалкхен Iаьдала лакхерча органга гIолла е цхьан палата кхоалагIча даькъал кIезигагIа боацача депутатий предложенегIа.

СССР Лакхехьарча Совета сесси латт палатай къаьста еча а цхьана еча а заседанеех, хIаьта иштта царна юкъерча хана еча СССР Лакхехьарча Совета палатай массазарча комиссейи комитетийи заседанеех а. Сесси хьа а елл дIа а къовл палатай къаьст - къаьстача е цхьана яьча заседанешка.

СССР халкъа депутатий Съезда полномочеш чакхъяьнначул тIехьагIа Лакхехьарча Совето ший полномочеш делаю керда хержача СССР халкъа депутатий Съездо СССР Лакхехьарча Совета керда состав вIашагIйоллалца.

Статья 113. СССР Лакхехьарча Совето:

1) СССР халкъа депутаташ хоржалга оттаду, Центральни хоржамий комиссе состав чIоагIъю;

2) СССР Министрий Совета Председатель хьожаву, цун представленегIа чIоагIъю СССР Министрий Совета состав, цунна хувцамаш юкъе хьу; СССР Министрий Совета предложенегIа вIашагI а ехк дIа а йоах СССР министерстваши СССР паччахьалкхен комитеташ;

3) СССР оборона Совет вIашагI а йолл цун состав чIоагI а ю; СССР гергащарча Низий командовани хьежа а ю хувца а хувц;

4) хорж СССР халкъа тIахьожама Комитет, СССР Лакхехьара суд, балха тIа хьожаву СССР Генеральни прокурор, СССР Керттера паччахьалкхен арбитр; чIоагIъю СССР Прокуратура коллеги а СССР Паччахьалкхен арбитраже коллеги а;

5) хан-ханахьа ладувгI ше вIашагIъехкаш е хоржаш йолча органий, хIаьта иштта ше балха тIа хьежабеча гIулакха тIарча наьха отчеташка;

6) Iалашду СССР ерригача территоре тIа цаI йола законодательни регулировани елга, оттаю ССР Союза а союзни республикай а законодательства лардаш;

7) чакхдоаккх доалахьен, халкъа боахамаи социально-культурни гIирсаш хьалдаран доал делга вIаштIехьдаккхара, бюджетио - финансовн системана, къахьегамагIа доагIар дIадаларен ценообразованен, налогообложене, гонахьара среда лорааряен Iалама рузкъах пайда эцарен, гражданий конституционни бокъонаш, паргIатонаш, декхараш кхоачащдара, кхыдолча, ССР Союза карадолча гIулакхашта законодательни регулировани елга;

8) СССР законаш доашх;

9) паччахьалкхен Iаьдалеи доалдарен республикански а мотти гашкарча а органий балха юкъара болам оттабу, белгалдоаккх керттера лосташ; общественни организацей правови статус белгалйоах;

10) дувц эггара лоархIамегIа дола къамийн къамашта юкъерчен гIулаккхех дола дешаш;

11) СССР халкъа депутатий Съезде чIоагIъяйта увттаю СССР экономически социальнии дегIайоалаяра перспективни паччахьалкхен планаши лоархIамегIа йола общесоюзни программаши; чIоагIъю СССР экономически социальнии дегIайоалаяра паччахьалкхен планаш, СССР Паччахьалкхен бюджет; кхоачашду плани бюджети кхоачашъяра тIахьожам лоаттабелга; уж кхоачашъярах йола отчеташ чIоагIъю; нагахьа санна эшаш хилча плана а бюджета а хувцамаш юкъехьу;

12) ратификаци а денонсаци а ю СССР дунен халкъашта юкъерча договорашта;

13) кхыча мехкашкарча паччахьалкхенашта заемаш теларах, экономически а кхыдола а гIо дарах йола решенеш тIаниЙю;

14) белгалъю оборонан паччахьалкхен кхерамзле Iалашъярен даькъера керттера мероприятеш; дIакхайкаю юкъара е частични мобилизаци; дIакхайкаду тIема хьал нагахьа санна СССР-ца тIом хьоабича е нагахьа санна агрессорах вIаши лорадалара тIаийца дунен халкъашта юкъера договорни декхараш кхоачашданза даргдоацаш хилча;

15) решени тIаэц машари кхерамзлен лоаттаяра дола дунен халкъашта юкъера договорни декхараш кхоачашданза даргдоацаш хилча СССР Гергащарча Низий контингентах пайда эцара хьакъехьа;

16) воински званеш, дипломатически кхыйола специальнии званеш увттаю;

17) СССР орденаши медалаши чIоагIъю: СССР сийлен званеш увттаю;

18) амнистех йола общесоюзни акташ арайоах;

19) бокъо я СССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши дIаяха:

1) дIадоах союзни республикай Министрий Совета соцамаши распоряженеши, нагахьа санна СССР Конституцеген законашкен хьежжа уж деце;

21) къестаду кхыдола, ССР Союза карадола дешаш, къаьстта СССР халкъа депутатий Съезда карадарашкара дIанккхараш.

СССР Лакхехьарча Совето тIаийду СССР законаши соцамашн.

СССР Лакхехьарча Совето тIаийца законаши соцамаши законашца СССР халкъа депутатий Съездо тIаийца кхыйолча акташца нийс ца луш хила йиш яц.

Статья 114. СССР халкъа депутатий Съезден СССР Лакхехьарча Совете законодательни инициатива бокъо я СССР халкъа депутаташка, Союза Советага, Къамий Советага, СССР Лакхехьарча Совета Президиумага. СССР Лакхехьарча Совета Председателга, СССР Министрий Советага, союзни республикашка, паччахьалкхен Iаьдала лакхехьарча органашка гIолла, СССР Лакхехьарча Совета комитеташка, цун палатай массазарча комиссешка. СССР халкъа тIахьожама Комитетага. СССР Лакхехьарча судага, СССР Генеральни прокурорага, СССР Керттерча паччахьалкхен арбитрага.

Законодательни инициатива бокъо йолаш я ншта общественни организацеши, цар общесоюзни органашка хьежжа, СССР Iилмай Академии.

Статья 115. СССР Лакхехьарча Совете дувцийта оттадаьча законий проекташ ювц палаташа цар къаьстъаьста е цхьана яьча заседанешка.

СССР закон тIаийпарг лоархI, нагахьа санна хIара палате цунна тIехьа палата дукхагIбол членаш а болаш голосовани яь яле.

Законий проекташ паччахьалкхен вахара эггара лоархIамегIа дола кхыдола дешаш цун инициативагIа е союзни республика паччахьалкхен Iаьдала цун лакхерча органга тIолла тIаийца СССР Лакхехьарча Совета решенегIа дерригача халкъага дувцийта оттаде йиш я.

Статья 116. СССР Лакхехьарча Совета хIара палата бокъо йолаш я - СССР Лакхехьарча Совета карадола моллагIа дош дувца.

Союза Совете эггара хьалха дувца доагIа берригача мехка юкъара лоархIам бола социально - экономически дегIаахарен паччахьалкхен гIирсаш хьалдарен; СССР гражданий бокъоний, паргIатоний, декхарий; аралхарча политика: СССР оборонан паччахьалкхен кхерамзлени дешаш.

Къамий Совете эггара хьалха дувца доагIа республикаш, автономни областаш, автономни округаш социально - экономически дегIайоалаяра дешаш; къаман культуран интернационални кхетам баларен; къамий цхьатарра бокъонаш хулга, къамий, народностий, къамий группай хьашташ дуккхача къамех латтачa Советски паччахьалкхен юкъарча хьашташцеи эшарашцеи пхьана тардара; къамашта юкъерча гIулакхашта регулировани ю законодательство эргадаькхха тоадара дешаш.

Палатех пхьанне тIаийца соцам шоллагIча палате дIачулу, хIаьта цо могабаьчул тIехьагIа СССР Лакхехьарча Совета соцам а хиле дIаотт из.

Статья 117. Нагахьа санна Союза Советан Къамий Советан юкъе цхьа барт боацаш нийслой дош хьовстаде дIадлу парнтетни юхьигах палаташа вIашагIйоллача согласительни комиссега, цул тIехьагIа дош шозлагIа дувц Союза Советон Къамий Советон пхьана яьча заседане. Нагахьа санна тIаккха а барта ца боагIе дош тIехьадоаккх СССР халкъа депутатий Съезде дувцарггдолаш.

Статья 118. СССР Лакхехьарча Совета Президиум СССР Лакхехьарча Совета подотчетни йола. СССР халкъа депутатий Съезда а СССР Лакхехьарча Совета а болх вIаштIехьбоаккхилга Iалашдеши СССР Конституце тIеи законаш тIеи белгалдьча доазонашка хьежжа кхыйола полномочеш кхоачашъеши йола орган я.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума состава чIоагIа должностегIа: СССР Лакхехьарча Совета Председатель, СССР Лакхехьарча Совета Иредседателе хьалхара заместитель, Председатела пхийтта заместитель — союзни республикай Лакхехьарча Советий председателаш, Союза Советен Къамий Советен председателаш, СССР халкъа тIахьожама Комитета председатель, СССР Лакхехьарча Совета палатай массазарча комиссей а комитетий а председателаш.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума керте латт СССР Лакхехьарча Совета Председатель.

Статья 119. СССР Лакхехьарча Совета Президиумо:

1) СССР Лакхехьарча Совета сесси гулъю;

2) СССР халкъа депутатий Съезда заседанеши СССР Лакхехьарча Совета сессеши кийчъелга вIаштIехьдоаккх;

3) СССР Лакхехьарча Совета палатай массазарча комиссейи комитетийи балха координаци ю;

4) СССР халкъа депутаташта новкъостал ду цар шоай полномочеш кхоачашъеча, эшаш йолча информацеча уж Iалашбу;

5) дерригача халкъа голосованеш (референдумаш) кийчъелген чакхйоахилген. хIаьта иштта СССР законий проекташ паччахьалкхен вахара эггара лоархIамегIа дола кхы дешаш дерригача халкъага дувцийталга а вIаштIехьдоаккх;

6) лакхера воински званеш, дипломатически ранташ, кхыйола лаьрххIа званеш тел;

7) СССР орденаши медалаши тел, СССР сийлен званеш тел;

8) СССР гражданствалла хьайбу; къестаду СССР гражданствера дIавалара, СССР гражданствал дIаякхара хьаньехьара, убежище яларах дола дешаш;

9) помиловаши ю;

10) кхыча мехкашкарча паччахьалкхенашка а дунен халкъашта юкъерча организацешкара а СССР дипломатически викалаш балха дIа а хьежабу юха хьа а боах;

11) СССР Лакхехьарча Совете аккредитованни болча кхыча мехкашкарча паччахьалкхений дипломатически викалашкара веритель-нии отзывни грамоташ хьайийу;

12) СССР Лакхехьарча Совета сессешта юкъерча хана дIакхайкаю юкъара е частични мобилизаци; дIакхайкаду тIема хьал нагахьа санна СССР-ца тIом хьоабаь бале е агрессех вIаши лорабалара дола дунен халкъашта юкъера договорни декхараш кхоачащданза даргдоацаш тIулакх отте;

13) СССР лорааР духьа военни е чрезвычайни хьал дIакхайкаду къаьсттача мотти гашка е берригача мехка гIолла нагахьа санна эшаш яле управлене къаьстта шоай тайпара формаш а юкъейоалаецц.

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо указаш а арахец соцамаш а тIаийду.

Статья 120. СССР Лакхехьарча Совета Председатель Советски паччахьалкхен лакхера должностной саг а ва мехка чухьи дунен халкъашта юкъерча гIулакхаштен Советски Социалистически Республикай Союза викал а ва.

СССР Лакхехьарча Совета Председатель СССР халкъа депутатий Съездо хорж СССР халкъа депутатех къайлагIа кхаж а тоссаш пхе шера йолча хана лаьрхIе, вIаштта шозза маса кхы дуккагIа а ца хоржаш. Из моллагIча хана къайлагIа кхаж а тоссаш СССР халкъа депутатий Съездо юхавакхха йиш йолаш ва.

СССР Лакхехьарча Совета Председатель подотчетни ва СССР халкъа депутатий Съездан СССР Лакхехьарча Советан.

Статья 121. СССР Лакхехьарча Совета Председателе:

1) юкъара кулгалду СССР халкъа депутатий Съезден СССР Лакхехьарча Советен дувца дезаш дола дешаш кийчеча; СССР законаштен СССР халкъа депутатий Съездо а СССР Лакхехьарча Совето а тIаийца кхыйолча акташтен кIал кулгаш язду;

2) СССР халкъа депутатий Съезден СССР Лакхехьарча Советен ювцийта докладаш увттаю мехка хьалах, СССР чурча а арахьарча а политика доархIаме долча дешаех, СССР оборонеспособности кхерамзлен Iалашъярах;

3) СССР халкъа депутатий съезде оттаю СССР Лакхехьарча Совета Председателе хьалхара заместитель харжара йола кандидатура, хIаьта иштта СССР конституционни надзора Комитета персональни составах йола предложенеш а;

4) СССР Лакхехьарча Совете оттаю СССР Министрий Совета Председателе, СССР халкъа тIахьожама Комитета председателе, СССР Лакхехьарча суда председателе, СССР Генеральни прокурора, СССР Керттерча паччахьалкхен арбитра гIулакхаш тIа хьожаберий кандидатураш, хIаьта цул тIехьагIа уж должностной нах СССР халкъа депутатий Съезде чIоагIбайта а оттабу;

5) СССР оборона Совета керте латт;

6) переговораш а ю СССР дунен халкъашта юкъерча договорашта кIал кулгаш а язду;

7) СССР Конституцегген законегIеи шийна енна кхыйола полномочеш кхоачашъю.

СССР Лакхехьарча Совета Председателе распоряженеш язъю.

СССР Лакхехьарча Совета Председателе хьалхарча заместителен Председателе заместителашен Председателе уполномочегIа кхоачашъю цун цхьайола функцеш, хIаьта из воацача хана е ший декхараш кхоачашде цунна ца могача хана Председателе метта а хул.

Статья 122. Союза Советон Къамий Советон СССР Лакхехьарча Совета членех, кхыча СССР халкъа депутатех хорж законопроектни болх бара, СССР Лакхехьарча Совето леладе оттадаь дешаш хьалхагIе а дувцаран кийчъдаран йола, хIаьта иштта СССР законаш а СССР халкъа депутатий Съездон СССР Лакхехьарча Советон тIаийца кхыйола решенеш а кхоачашъе гIо дара, паччахьалкхен органийн организацейн балха тIахьожам лоаттабара йола палатай массазара комиссеш.

Цудухьа СССР Лакхехьарча Совета палаташа паритетни юхьигех вIашагIйоахк СССР Лакхехьарча Совета комитеташ.

СССР Лакхехьарча Совето, цун хIара палата вIашагIъйохк эшаш хиларга хьежжа моллагIча деша йола следственни, ревизионни комиссеш.

СССР Лакхехьарча Совета палатай массазара комиссеши комитеташн хIара шера кердайоах цун составах пхелагIча даькъага кхаччалца.

Статья 123. Законаши СССР халкъа депутатий Съезда, СССР Лакхехьарча Совета кхыйола решенеши, цун палатай соцамаш тIаэц, массаза яхар санна, СССР Лакхехьарча Совета палатай йоагI - йоагIача массазарча комиссешка е комитеташка проекташ хьалхагIе йийцачул тIехьагIа.

СССР Министрий Совета, СССР халкъа тIахьожама Комитета, СССР Лакхехьарча суда составе, хIаьта иштта СССР Прокуратуран, СССР Паччахьалкхен арбитражен коллегешка гIулакхаштIара нах хоржалген хьежабелгеи чакхдоаккх СССР Лакхехьарча Совета палатай йоагI - йоагIача массазарча комиссей я комитетий заключене йолаш яле.

Ерригача паччахьалкхени общественни органаш, организацеш, гIулакхаш тIара нах декхарийла ба палатай комиссеша. СССР Лакхехьарча Совета комиссешен комитеташен дIадехар кхоачашде, эшаш йола материаларш документаш царга дIатела.

Комиссейн комитетийн рекомендацеш паччахьалкхен общественни органашка, учрежденешка, организацешка ювцийтанза яргйоацаш я. Уж ювцарах хьахиннарн тIаийца де лаьрхIарн комиссешкен комитеташкеи дIахайта деза цар оттаьяьча хана.

Статья 124. СССР халкъа депутат СССР халкъа депутатий Съезда заседанешка, СССР Лакхехьарча Совета сессешка бокъо йолаш ва СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Советага, СССР халкъа депутатий Съездон СССР Лакхехьарча Советон вIашагIйохкаш я хоржаш йолча кхыча органий кулгалхошка запрос яла. Из запрос шийна йоагIаш йола орган е гIуланха тIара саг декхарийла ва къамаьлаца я йоазонца Съезда цу заседане е СССР Лакхехьарча Совета цу сессе, кхаь денал дуккагIа ха ялалеха жоп дала.

СССР халкъа депутаташ ноай служебни е производственни декхараш кхоачашде ца дезаш мукъабовлийт СССР халкъа депутатий съезде, СССР Лакхехьарча Совете, цун палаташка, комиссешка, комитеташка, хIаьта иштта бахача наха юкъе депутатски болх чакхбаккхара эшаш йолча белгалча хана. СССР Лакхехьарча Совета составе харжа бола СССР халкъа депутаташ служебни е производственни декхараш кхоачашдарх мукъабовлийт СССР Лакхехьарча Совете ший полномочеш кхоачашъеш мел йоккхача хана.

СССР халкъа депутат СССР Лакхехьарча Совета пурам доаваш уголовни бехкокхаме оза, лаьца чуволла е кхы тайпара судебни порядкагIа административни бехкокхаме оза йиш яц.

Статья 125. СССР конституционни надзора Комитет хорж СССР халкъа депутатий Съездо политикан правах даькъерча специалистех цун составе комитета председатель, председателе заместитель, 13 член а волаш итт шера йолча хана лаьрхIа.

СССР конституционни надзора Комитете харжа бола нах цхьан хана хила йиш яц комитета поднадзорни акташ йолча органий составе.

СССР конституционни надзора Комитете харжа бола нах шоай декхараш кхоачашдеча хана шоай лоIаме а ба алхха СССР конституце яхар мара кхоачашде дезаш а бац.

СССР конституционни надзора Комитето:

1) ший инициативагIа е СССР халкъа депутатий поручегIа Съезде дIачулу СССР Конституци нийса хиларах йола СССР законий Съездо ювца езаш йолча проектех йола заключени;

2) ший инициативагIа, СССР халкъа депутатий Съезда поручегIа е СССР Лакхехьарча Совета предложенегIа СССР Лакхехьарча Совете дIачалу СССР Лакхехьарча Совета, цун палатан акташ, хIаьта иштта цу органий акташ проекташ а СССР Конституцеца, СССР халкъа депутатий Съездо тIийца СССР законашца нийслуш хиларах йола заключенеш;

3) СССР Конституцен законашцеи мишта нийслуш да хьож союзни республикай конституцешн законаши, СССР Министрий Советийн союзни республикай Министрий Советийн соцамаш;

4) ший инициативагIа е СССР халкъа депутатий Съезда порученегIа, СССР Лакхехьарча Совета, цун палатай, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Лакхехьарча Совета Председателе, СССР Лакхехьарча Совета палатай массазарча комиссейи комитетийн предложенегIа заключени ду СССР Конституцен законашцеи паччахьалкхен кхыча органий а общественни организацей а нормативни акташ нийслуш хилара хьакъехьа.

Нагахьа санна правови акт е цун къаьст-къаьста положенеш СССР Конституцена е законашца нийслуш еце СССР конституционни надзора Комитето акт язъяьча органга дIайохьийт даь гIалат тоадара йола ший заключени. Цу тайпара заключени дIаяхьийтачул тIехьагIа кхоачаш па еш сопаю СССР Конституцеца е законаца нийслуш йоаца акт е цун пхьайола положенеш.

СССР конституционни надзора Комитет бокъо йолаш я СССР Конституцена е законаца тарлуш йоапача актай хьакъехьара предложени СССР халкъа депутатий Съезде, СССР Лакхехьарча Совете е СССР Министрий Совете оттае царна подотчетни йолча органий е гIулакхаш тIарча наьха акташ.

СССР конституционни Комитета болх вIаштIехьбоаккхилген порядоки белгалйоаккх СССР-ерча конституционни надзорагIа долча Законо.

Статья 126. СССР халкъа депутатий Съездон СССР Лакхехьарча Советон тIахьожам лоаттабу цоашта подотчетни йолча еррригача паччахьалкхен органий балха.

СССР Лакхехьарча Совето лостам тед халкъа тIахьожама органий система керте латтача СССР халкъа тIахьожама Комитета балха.

Халкъа органий болх вIаштIехьбоаккхилген порядоки къоастаю СССР-е халкъа тIахьожамах долча Законо.

Статья 127. СССР халкъа депутатий Съезда, СССР Лакхехьарча Совета, цар органий балха порядок къоастаю СССР халкъа депутатий Съезден СССР лакхехьарча Советен Регламенто а СССР Конституце нийлен тIа арадоахача СССР кхыча законаша а».

4. «Суди арбитражи» яхача 20 керта 152, 153, 155 статьяш укх тайпарча редакцегIа язъе::

«Статья 152. СССР-е ерригa судаш хьаю судаш халкъа заседателаш харжара наькъагIа.

Районни (городской) халкъа судий халкъа судахой хорж йоагIаш йолча районни, городской, городашкарча районни халкъа Советаша. Районни (городской) судий халкъа заседателаш хорж гражданий собранешка пар болх беча е бахача моттиге гуччахьа голосовани а еш.

Краеви, областной, городской, окружной судаш хорж йоагIаш йолча халкъа депутатий Советаша, хIаьта союзни автономни республикан Лакхехьара судаш, СССР Лакхехьара суд — йоагIаш йолча союзни автономни республикай Лакхехьарча Советаша, СССР Лакхехьарча Совето.

Военни трибуналий судахой хорж СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, хIаьта халкъа заседателаш — эскаре гIулакх дерий собранешка.

Ерригача судий судахой хорж итт шера йолча хана. Ерригача судий халкъа заседателаш хорж пхе шера йолча хана.

Судахойн халкъа заседателашн бехкокхаме ба харжархошта е уж хержача халкъо депутатий Советашта хьалхашка, царна отчет яла езаш а ба, законагIа оттаьяьча порядкагIа пар юхабаха йиш йолаш а ба.

Статья 153. СССР Лакхехьара суд СССР лакхера судебни орган я, по законагIа оттадаьча бсарамашка тIахьожам лоаттабу СССР судий, хIаьта иштта союзни республикай судий а судебни балха.

СССР Лакхехьара суд латт Председателах, цун заместителех, членех, халкъа заседателех. СССР Лакхехьарча суда юкъеболх шоаш болча гIулакха тIа гIолла союзни республикай лакхехьарча судий председателаш.

СССР Лакхехьара суд вIашагIтохалген балха порядоки къоастаю СССР Лакхехьарча судах долча Законаца».

«Статья 155. Судахойн халкъа заседателашн шоай лоIаме а ба, алхха закона мара кара а бац.

Судахойн халкъа заседателашн Iалашбу шоай бокъонашн декхараш духьале йоацаш а эффективни а кхоачашдара долча хьалашца. Правосудин кхоачашъяра болча судахойн халкъа заседателейн балха юкъе цхьаккха тайпара юкъелелхилга могийташ дац.

Судахойн халкъа заседателашн лорабелга, хIаьта иштта уж шоай лоIаме хиларa гарантеш увттаю СССР-ерча судай статусах долча Законацеи ССР Союза а союзни республикай а кхыча законодательни акташцеи».

II. СССР Конституце 12, 13, 15 кертой кердача редакцеца дувзаленна СССР Конституце укх статьяшта юкъе пар тIара хьадоагIа хувцамашн тIатохарашн юкъехьо:

1.77 статьяй хьалхарча даькъа «ССР Союза кара» яхача дешашта тIехьа тIатоха «СССР халкъа депутатий съезде» яха дешаш.

2.103 статьяй кхоалагIа даькъа укх редакцегIа язде:

«Ший балха тIа депутатс кулгалду паччахьалкхен юкъара хьашташца, хоржамий округе бахача наха эшарашн теркал а деш, ше хержача общественни организацие хьашташца, харжархойн общественни организацей наказаш кхоачашде а гIерт».

3. Статья 104 укх редакцегIа язъе:

«Статья 104. Депутатоший полномочеш е а йоагIашн, кхоачашъю производственни е гIулакха тIара болх юкъагIа а ца буташ.

Халкъа депутатий Съезда заседанеш, Лакхехьарча Совета, е сесси моттигерча Совета йолча, хIаьта иштта закона тIа оттальча кхыча моттигашка депутатски полномочеш кхоачашъеча хана депутат мукъавоалийт производственни е гIулакха тIара декхараш кхоачащдарах, паччахьалкхен бюджетни средтвай чотагIа массаза беча балха моттигера юкъера алапи а доагIаргдолаш».

4. 105 статьяй хьалхара даькъа укх редакцегIа язде:

«Халкъа депутатий Съезде. Лакхехьарча Совета, моттигерча Совета сессе деча хаттара жоп дала декхарийла йолча йоагI-йоагIача паччахьалкхен органашка а гIулакхерча нахага а хатта бокъо я депутата».

5. Статья 107 укх редакцегIа язъе:

«Статья 107. Депутат декхарийла ва ше депутаталла харжа кандидат оттаьяьча харжархошта, коллективашта, общественни организацешта е ше хержача общественни организацена хьалхашка ший балхах, халкъа депутатий Съезда, лакхехьарча Совета е моттигерча Совета балхах отчет е.

Харжархой тешам боабаь депутат законагIа оттаьяьча порядке. юхавакха йиш я моллагIча хана дукхагIболча харжархой е из хержача общественни организацe решенегIа».

6. Статья 130 укх редакцегIа язъе:

«Статья 130. СССР Министрий Совет бехнтокхаме я халкъа депутатий Съездан СССР лакхехьарча Советан хьалхашка, цар отчет яла езаш а я.

СССР керда хержача Министрий Совето СССР Лакхехьара Совет хьожаргIолаш хьалхашка яхь ший полномочей хана бе безача балха программа.

СССР Министрий Совето хан-ханнахьа ший балхах отчет лу СССР лакхехьарча Совета хьалхашка».

7. 131 статьяй хьалхара даькъа укх редакцегIа язде:

«СССР Министрий Совета бокъо я ССР Союза кара хургдолаш оттадаь паччахьалкхенна доал дара' берригa дешаш къоастаде, уж, СССР Конституцега дилача. СССР халкъа депутатий Съезда, СССР Лакхехьарча Советен цун Президиумен, СССР Лакхехьарча Совета Председателе компетенцена юкъе ца долхандаь».

8. 133 статья укх редакцегIа язде:

«Статья 133. СССР законийн СССР халкъа депутатийн съезда а СССР лакхехьарча Совета а кхыча решенейн кIийлен тIа а уж кхоачашъяра а СССР Министрий Совето арадоах соцамашн распоряженеши, уж кхоачашъярга а хьож. СССР Министрий Совета соцамашн распоряженеши кхоачашъе йоагIаш я СССР ерригача территоре тIа».

9. 135 статья тIа:

кхоалагIча даькъ тIара дIадаха «Предприятеши объединенеши республикански а моттиге а карайолчара союзни каралургйолаш дIаялара порядок къоастаю СССР лакхехьарча Совета Президиумо» яха дешаш:

диьлагIча даькъа тIара «СССР законий. СССР Лакхехьарча Советен цун Президиумен кхыча решенеи кIийлен а уж кхоачашъяра а» яха дешаш «СССР законийн СССР халкъа депутатий Съезда а СССР Лакхехьарча Совета а кхыча решенейн кIийлен тIа а уж кхоачашъяра а» яхача дешашца хувца.

10. Статья 137 укх редакцегIа язъе:

«Статья 137. Союзни республика паччахьалкхен Iаьдала лакхера орган я союзни республика халкъа депутатий Съезд.

Союзни республика халкъа депутатий Съезд бокъо йолаш я СССР Конституце а союзни республика Конституце а союзни республикага дIаденна деррига дешаш къоастаде.

Союзни республика Конституци тIаэцар, цунна юкъе хувцамаш дар; союзни республика экономически социальнии дегIайоалаяра паччахьалкхен перспективни планаши эггара лоархIамера республикански программаши чIоагIъяр; союзни республика лакхехьара Совет, цун Председатель, кхыйола, съезда подотчетни органаши гIулакхера нахи харжар; халкъа голосовани (референдум) ярах йола решени тIаэцар алхха союзни республика халкъа депутатий Съездо деш да.

Союзни республика халкъа депутатий Съездо тIаийду законаши соцамаш».

11. Статья 138 укх редакцегIа, язъе:

«Статья 138. Союзни республика Лакхехьара Совет масса болх ,беш йола союзни республика паччахьалкхен Iаьдала законодательни, распорядительнии тIахьожам лоаттабуи орган я. Союзни республика Лакхехьара Совет отчет тела езаш я союзни республика халкъа депутатий Съезда.

Союзни республика Лакхехьарча Совета Председатель отчет тела езаш ва союзни республика халкъа депутатий Съездан Лакхехьарча Советан.

Союзни республика лакхехьарча Совета, цун Президиума, союзни республика Лакхехьарча Совета Председатела полномочеш къоастаю союзни республика Конституце».

12. 139 статьяй шоллагIа даькъа укх редакцегIа язде:

«Союзни республика Министрий Совет союзни республика халкъа депутатий Съездан Лакхехьарча Советан жоп дала а царна отчет яла а езаш я».

13. Статья 143 укх редакцегIа язъе:

«Статья 143. Автономни республика паччахьалкхен Iаьдала лакхера орган я автономни республика халкъа депутатий Съезд.

Автономни республика Конституци тIаэцар, цунна юкъе хувцамаш дар: автономни республика экономически социальнии дегIайоалаяра паччахьалкхен перспективни планаши эггара лоархIамера республикански программаши чIоагIъяр: автономни республика Совет, цун Председатель, кхыйола, Съездо отчет яла еза органаш а кхыбола гIулакхера а нах харжар алхха автономни республика халкъа депутатий Съездо деш да.

Автономни республика халкъа депутатий Съездо тIаийду законаши соцамаш».

14. Статья 144 укх редакцегIа, язъе:

«Статья 144. Автономни республика Лакхехьара Совет массаза болх беш йола автономни республика паччахьалкхен Iаьдала законодательни, распорядительнии тIахьожам лоаттабуи орган я. Автономни республика Лакхехьара Совет автономни республика халкъа депутатий Съезда отчет тела езаш я.

Автономни республика Лакхехьарча Совета Председатель отчет тела езаш ва автономни республика Лакхехьарча Советан.

Автономни республика Министрий Совет автономни республика халкъа депутатий Съездан Лакхехьарча Советан жоп дала а царна отчет яла а езаш я».

15. Статьяш 149-н 150-н укх редакцегIа язъе:

«Статья 149. Краевой, областной, автономни областной автономни округий, районни, городской, городашкарча раонни халкъа депутатий Советий болх вIаштIехьбоаккх Советий председателаш керте латтача пар президиумаша, хIаьта поселкевни юртен Советашка — ну Советий председателаша.

Статья 150. Халкъа депутатий моттигерча Советий исполнительни распорядительнии органаш я пар хоржаш йола исполнительни комитеташ.

Исполнительни комитеташа шера цкъа лучул кIезигагIа йоаташ отчет лу шоаш хержача Советашта, хIаьта иштта къахьегама коллективаьи гражданаш бахача моттигеччен собранешта а.

Моттигерча Советий исполнительни комитеташ юкъарчал доацаш отчет тела езаш я шоаш хержача Совета а иштта лакхехьарча исполнительнии распорядительнии органа а».

16. Статья 165 укх редакцегIа язъе:

«Статья 165. СССР Генеральни прокурор СССР халкъа депутатий Съездан СССР Лакхехьарча Советан жоп дала а царна отчет яла а езаш ва».

17. Статья 174 укх редакцегIа язъе:

«Статья 174. СССР Конституци хувц СССР халкъа депутатий Съезда берригача халкъа депутатий кхаь даьхьах шин даькъал кIезигагIа боацача дуккагIчар тIаийца решенегIа».

МИШТА КХЕТАЮ АЗ ПЕРЕСТРОЙКА?

Аз кхетадечогІа М. Ç. Горбачева XIX Ерригсоюзни партийни конференце ший доклада тІа керттера белгалдаькхха дош хІара саг шийгара волавала веза перестройка е, аьнна да. Из нийса а да. ХІана аьлча, перестройка яхар дог-уйла дикагІча оагІорахьа хийца а хийца, тІатеІІа болх бе беза яхалга да. Ший болх дика бича а валац саг. Шийна гонахьарчара фу ду ха а деза, къоначарна кхетам бала а беза.

Къахьегамхо, Даьхен да волга а ховш, ше вахача, лелача, болх беча моттиге кхоачамбоацарашта юстара вувла йиш яц, массадолча хІамана бала а болаш, мамогга уж кхоачамбоацараш вахаре юкъера дІадаха хьажа веза. Со фу ала тІерт аьлча, аз болх беча укх автотранспортни предприяте а да дукха кхоачамбоаца хІамаш. Цхьадараш укхчурча болхлой бехк боацаш да, бехк болаш дараш а да.

Вайна ма хара, водителий болх аттагІчарех бац. Лине тІа водача-водитела уйла хила еза ше бехктокхаме хеташ. ХІана аьлча из дуккхача наьха са лоРеде дезаш ва. Эзделца сабарца хила а веза цун. Цудухьа рейса аравалалехьа водитела машина технически хьалаш ха деза. Из хараІа а кхоачам хилац. Эшаш йола запчастеш ца хилча водитела де хІама дац. Йоккхача халонца лаха езаш хул запасной оатхалаш. Уж ца хилара бехк вай воай ба. Ала йиш йий, паччахьалкхен заводаша машинашта йоаІа оатхалаш арахецац, аьнна. Яц. Эрсий дош да «хьазилга шура мера доацаш хІама дацар цига», яхаш. Из санна, спекулянташка доацаш хІама дац. Из ховшехьа а вай юстара дувл. ХІаране йоах: — са фу тІулакх да? Из бакъахьа дац. Цигара дІайолаву перестройка. Сога хьаттача паччахьалкхен киса кхувдаш вона саг хІара къахьегамхочун киса кхувдаш ва. Цхьаькха хІамана теркам тІабахийта безам ба са.

Халача балийца тоа а яь, рейсаІа араяккха автобус кІира далалехьа йох. Цун бахьан да, наькъаш деха хилар. Оалкам, Мужеча, Арште, иштта кхыча юрташка долхаш дола наькъаш чІоаІІа деха да. Автобуса чу баІача пассажирех цхьайолча хана юьа а хет сона. Цу чу хул бераш, боккхий нах. Кіоагашка дІа чу хьа чу а етташ йодача автобусо кортош лаза а дахьа баІІа нах цамогаш хул. Уж серд водитела. Малав цу тІулакха бехке вар? ХІара шера наькъашта лотораш а деш ремонтага дІадахийтад аьле ахча язду. Из массанена ховш хилча, цунах наха зе доалаш хилча хІана дувл вай юстара. Мала воаІаргва вайна кхоачамбоацараш дІадаха, вай дац юрта дай? Районе кулгалхой ба, халкъа тІахьожама комитет я. Цар а е еза наьха терко. ХІаьта а заманца тІа боахаш ше воаІаш вале, перестройкана юкъе дакъа лоацаш вале, шийна ше кхоачамбоацарашта бехктокхаме хеташ вале, цу хІамашта юстара вувла йиш яц. Арахьара нах боаІаргбац вай хьашташ кхоачашде. Аз иштта кхетаю перестройка а цига лаца деза дакъа а. Дас хІаман хьурмат деш ца хилча, мел дукха рузкъа хилна а беркат хилац цІенна. Из хьурмат массане а деш дац таханарча дийнахьа. Айса дувцар, масалаш а кхувлаш бакъдергда аз.

Машина чархаша лела йоаІаш йола ха, ца, яккхара бахьан, хьалха аз маллара, даха наькъаш хилар да. Цул совгІа уж машинаш каст-каста йохар а цунца дувзаденна да. Къахьегамхой коллективашка дисциплина лоха хилар бахьан долаш дукха зенаш хул предприятешта, организацешта, бахача наха.

Дисциплина телхаяраша лац премеш, путевкаш, квартира ялара аргІа тІехьайоах, отпуск Іан замалахьа мара телац, къахьегаме дакъа лацара коэфициенташ лохьярца кІезигаІа алапи хьожаду. Иззал таІазар ду гІалат ваьннача сага. ХІаьта из тІулакх кхоачамболаш дац аьнна хет сона. Болх беча керттера теркал де дезаш дар, бехктокхаме/увзар дац, кхетаме болх шерра наха юкъе, къаьстта къахьегама коллективашка, бар да. Цхьа саг иззала бехктокхаме зоача из цІен да вале цун дезала Іаткъ премеш луча юкъера из вакхар, хІаьта кхера а паччахьалкхено юхаметтаоттаде, дезаш хул дезала йиш. Къоаргга чулоацам болаш да уж хІамаш.

Кхетама болх бе лакхера образовани эшац, шийна улуврча къахьегамхочунгара гІалат ца далийтар да, шаьта шийгара доаІар хьедар а да.

ТІаккха ала йиш я, — аз перестройкана юкъе дакъа лоац. Иштта кхетаю-кх аз перестройка.

М. ЦЕЧОЕВ.
Сунженски АТП керттера механик.

«Надтеречный» совхоза хьатта болх беш ва къона механик Хиблаев Илез. Ялат цІендеча машинашка хьожаш ва из.

Массехк шу хьалха Къулбаседа ХІприйчен юртабоахама институте деша эттар Илез. ШоллагІча курсе дІачуваьлча Совестски Эскаре гІулакх де вахар из. ХІаьта цигара цІавенача хана денз, заочно а ваьнна, совхозе болх беш ва.

СУРТА ТІА: И. Хиблаев.
М. САИДОВА сурт.

Ветерана сий

Кхе лета мара вацар Громенко Анатолий Андреевич цун къахьегама биографи дІайолалуча хана. Из дар Сийлахь - боккха Даймехка тІом чакхбаларгахьа дІалестача шерашна.

Деррига а дІадоладелар со слесара ученниалла заводе дІаэцарца, — дагалувц А. Громенкос. — ЗІамига вале а, боккхагІчарна нийсса къахьегар аз. Цхьайолча хана балха ди 12-14 сахьата дІаьхлора. ХІаьта а хІанзара кагирхой мо хала да яхаш Іокадацар тхо, Іоделхапар.

Громенко балха венача хана завода оборудованена демонтаж яьяр, Караганде дІаяхьийта аьнна. Цхьабакъда, кастта из решени хийцар, предприяте коллективана дІахо болх бе пурам делар. Дукха низ тІабахийта бийзар оборудовани ший моттиге юха дІаоттаеш. Цунга хьежажа шоай заводах йола дукха къайленаш а яйзар къонача болхлочоа.

Из болх беш вола итталагІа цех хІанз санна цу хана а завода Іи, хий, фо луш яр. Къамаьл дац, тоьал шерьеннай из укх тІеххьарча хана, бакъда цун профиль ше хиннар йисай. Керда хьатІадаьд зене йола хІамаш дІакъоастаю гІирсаш, цкъа чудеттача укх дукхаза пайда эца Іемаб заводчанаш, болх бе йолаялийтай «кислородная» оала установка. Цу ерригача оборудованена довз Анатолий Андреевич беркате кулгаш. Громенко ва из дІаоттаеча хьинаре дакъа лаьпар, ехача из тоаер, профилактика ер.

Заводе болх беш волаше мехкдаьлта техникум чакхъяьккхай цо. ХІанз техника - механика специальность йолаш ва из. Дукха да цун къоначарна дувца а царна хьалхадаккха а. Укхаза хиннад цун вахаре эггара лоархІамегІдола хІама а: парте мугІаранах дІанийцав из. Ткъо шу совгІа ха я из цехови партийни организацена юкъевоаІа. Шийна тІадиллар дизза чакхдоаккхаш, кхычаргара доагІар хьадехаш, дисциплина йолаш. — иштта вувц из цехе а завода парткоме а. Цудухьа дуккхача шерашка новкъосташа партийни организацена секретаралла хийржав.

1967 шера денз КПСС Заводской районе отчетно-хоржамий конференцей доакъошхо хиннав Громенко. Цо тешал ду пехерча коммунисташа из лоархІалга, цун сий делга.

Коммунисташца цхьана цо къестаду дуккха а дешаш. Уж дувзаденна да къахьегамца, наьха салаІарца, экологеца, общественни гІулакхашца. Ветеран цахаддаш дакъа лоацаш хул субботникашка, тайп - тайпарча собранешка, мероприятешка.

Теркам, тІабахийта хьеж Анатолий Андреевич а керда парте хьайийача наьха гІулакхашка, цар оамалашка. Шийна могар ду цо цехови партийни организацена мугІараш шердара.

Р. УТЕВА,
«Машин о с т р о и т е л ь» яхача дукха тираж йолча газета редактор.

ПИСЬМОШ

Саги Іалами

КІалдисад Наьсар...

«Хьамсара редакци, ер письмо хьога язду Назрановски района Наьсар-Керте бахача наха. Дукха ха я тхо цхьан деша духтІадовла гІерта. ХІама хулаш дац. Корадоагіаш дац бакъдер.

Іалам лорадер, цун кхом бар — хІаране декхар, закон да, яхаш дувц вай. Бакъда, укхаза телхаду из. Юрт дуьхьала йоллаше а Наьсар яхача хина хьасташта юкъера лаьтта дІадийкъад наха, цІенош де аьнна. Массехказа сходашка гулбеннаб нах из гІулакх сацийта, ма бІехде Наьсар, яхаш. Района хьакимаш юкъе болаш а яьй сходаш. Эргадоалаш хІама дац.

Укх шера апрель бетта района прокурор, хІаьта райисполкома председателе заместиталь юкъе а волаш хиннача сходе а дийцер из дош.

— Малав цигара лаьтташ декъа бокъо еннар, хьан пурамагара доагІаш да из? — яхаш, хаттараш дора наха. Райисполкомера веначо аьлар: «Сона хІама хац цу гІулакхагІа, аз лаккхехьа хоаттаргда из». Сходера болхаше а райисполкоме бахар нах. Председателе кабинете пхи, саг мара дІачувитанзар. Комисси а йайта хьожаргда тхо из дош тахка, аьлар председателе. Саг ванзар.

Цул тІехьагІа района санэпидстанце дахар тхо. Цигарча керттерча лоро а аьлар: «Лаьтташ дІадекъача юкъе хиннавац со. Уж дІадекъа оттаьча схема тІа кулг мара а яздьвац аз». Иштта новкъазара бувл цу гІулакха района кхыча органашкара хьакимаш а.

Республика тайп-тайпарча органашка а дІахазийтад оаха из дош. Хиштта тІехьожам лоаттабеча республикански химлабораторе аьлар тхога: «Хьожаргда тхо». Республикански СЭС-е а аьлар: «Хьожаргда тхо». Массанахьа а «хьожаш» ба, хьадеш хІама дац. Нохч-ГІалгІай АССР-а Министрий Совете шозза яздаьд оаха.

ХІаьта моттигера бараш шоаш дІадоладаь гІулакх кІала гІолла чакхдоккхаш боахк. Цига цІеношь де лаьтташ дийкъарех массехк саг дІа тІе а вийха юрта Совете багІараша аьннад: «Сихха, аьшка-бетона туалеташ а яхке шоай цІеношь оаш хьал ца дой, тхоцара гІулакх хьадад шуьн».

Декар ду оаха: ма дайта цига цІеношь, ма бІехде хий, гаьнаш дІа а егІа, хьасташ а цІендаь салоІа моттиг ергьяр оаха цига. ХІама хулаш дац. Мичахьа латкъаргда тхо, хьанга кхайкаргда!»

А. Г. ГАЗГИРЕЕВ, А.-М. ЕВЛОЕВ, У. ЕВЛОЕВ, М. МИСЛАУРОВА, Б. ТУТАЕВ.
Берригаш а кулгаш яздьраш — 12 саг.

Редакцегара

Цу районерча тха собкора М. Зангиева хоам бу:

«Лаккехьа кепатеха письмо яздаь массехк автор сайца а волаш цІаькхха а хилар со укх деношка Наьсарча атагІе. Воча хьале да Наьсар. Ийс оаз ухаргьяр пунга шийна тІабоагІаш латта кхерам хьакхайкабе цунна могаре. Боккха бала ба пунга укхазарча наха бахьар. Нах аьлча а цхьаццабола чиновникаши царна тІехьабаьнна лелараши бакх. Дукха ха йоаццаш аргІанара кампани районе йолаеннача хана трибунаш тІа а бувлаш: Іалам лораде, яхаш цар дийцар, бІаргех хий даллала дог тохадолийташ дар. Іалам, хий, фо — вай са, вай вахар да, йоахар цав. Цунна Іоткъам бер — вай моастагІ ва.

ХІанз из кампани чакхъяьннай. УрагІа а пхорагІа а охкаш, бульдозерашца дІахьа тетташ ерригa кегаеш, нийрчайоаккхаш латт Наьсара че. Додача хи чу гІолла а ехк укхаза-м лардаш, из дІакерча а деш. ТІаккха ала йиш йий: укхазарча Іалама кхел перестройка юкъе яхай, из аттача яргья, аьнна?

ДІатІадолх тхо лард йолла сангар йоаккхаш воаллача цхьан къонахчоа. Дег чу циско мІараш хьекхаш санна хетийт цо цу сангарчура хьалъаратувсача жагІах хьекхалуча бело. ТІагІолла уллача лаьттан цхьа биркъинга морд ца лаьрхІача, лаьтта вІалла да а дац укхаза-м: жагІа ба-кх. ХІаьта шозалагІ-кхозалагІ бел ІочуІотташе а духдувлаш хьаьстий хий а да.

— Сона-м хац, — йоах сангарйоаккхаш воаллачо. — Хьа ма деннадий яр цІенош де аьнна. Къа-м хет хих а укх моттигах а. ХІаьта а фу дергда...

Иштта, шоаш дего ца буте а, новкъа дале а, гонаьха бахача наха шоашта вийнаІалт кхайкадой а юкъюкъера нах цІенош хьалдеш боахк.

— Наьха бехк бац яр-м, — йоахар говра тІа а ваГІаш тхона хьатІавенача цу хи йисте вахача «Назрановский» совхоза хьхочо Колоев Атабе Ахьмада. — ДІаІамаенна я.

1968 шера юкъера школа ІІ-е ІІІ-е ІІІ-е І

Челябински область. Ший хьалхара орден — Цеча Байракха орден — Валерий Вострошна хьаййцар 1980 шера 9 мае. Цул тIехьагIа цунна елар Цеча Седкъа ши орден. Хiара тIема совгIат ше кхо ца веш, хала тIема, денале гIулакх де кийча хиларагIа, хiара тIема совгIат Афганистане интернационални декхар кхоачашдеш денал долаш хиларагIа денна да. Командира оамал йовз тIем тIа. Иштта из йовза моттигаш кIезига хиннаяц Валере. Цкъа цунна хала човнаш хилар. Вийрзачул тIехьагIа Афганистане юхавахийта аьнна дийхар цо. Ше хиннача часте юхавахар. Комбат хилар цох. Шозалагiа а човнаш хилар. 1982 шера М. В. Фрунзе цIерагIча военни Академе дешавахар. Из а. Свердловски суворовский Рязански лакхера командни фецара — дисантни училище а санна, геттара дика дешаш чакхъяьккхар цо.

Геттара дика дIадоладелар В. Вострошна вахар дешар чакхдьнначул тIехьагIа. Цо хьаййцар часть, шу даьнначул тIехьагIа фецарча — дисантни эскаре эггара дикагIчарех лоархIаш дувца доладир цох. Бакъда, шийца цхьан полке хиннача Афганистане байнача новкъосташта хьалхашка ше декхарийла волаш лаьрхIар цо. Нагахьа санна цун опыто къона-цхьа салте е эпсар герзах лоравой, цхьаь тIем, тIа котало йоаккхаргьяле, ший моттиг афгански лаьтта йолаш лаьрхIар В. Вострошна. 1986 шера сентябре деиз юха а Афганистане ва из. Часта командир хиннначул тIехьагIа цо хьалхара тIом ше хьалхагIа хала човнаш хинна лозаваьча моттиге бар-м цIаьхха пийсденна хIама да. Цу хана яьча кIийлен тIа нийсвенавар из. Новкъостала яьхкаяр вертолеташ. ЦаI чIоже IохайIр, воьхо из дIахьулайора Вострошн хьагIавоаккхаш, из чуйтар. Иштта хала кIалхарваьккхар командир. Цо тIом бир ший са ца кходеш. Цхьаь тIем тIа котваьнна Iанзар. 1988 шера 17 январе «Правда» хоам бир Валерий Вострошна Советски Союза Турпала цIи яларах.

Бокха кхаъ хилар цох турпал ваьча моттигерча — Челябински области Касли яхача городерча наха. Ший дезалца даи нанеи долча вахар из. Советски Союза Турпал подполковник В. Вострошн болхлошца, кагирхошца, дешархошца вIашагIкхийтте хул, ший вахарах, ший новкъостех дувц. Цо йистеяьккхай М. В. Фрунзе цIерагIара Академи, из парашютно-десантни часта командир ва. Цун вахар къоначарна хьокхам ба.

СУРТА ТIА: В. Вострошн «Красное знамя» яхача городской газета журналисташца вIашагIкхийттача.

Б. КЛИПИПИДЕРА сурт.

(ТАСС фотохроника).

Спорт—къахьегама гIонча

Укх деношка, С. Орджоникидзе цIерагIча стаднона тIа го йиш яр агропрома болхлой профсоюза обкомен профсоюзий ВДФСО областной советен докхка спортивни цIей.

Стаднона тIа ашараш я хозаш. Сигала— цIе байракхаш. Цеча кIада тIа - дешаш: «Спортивни цIей доакъашхошта — моаршал». XIаьта, стаднона керттерча наIарашта уллув йохкаш я юртбоахама продукташ. Из вIаштIехьдьаькхад агропромышленни комплекса болхлоша.

«Тепличный» «Родинан» совхозийн Урус-Мартановски райпищекомбинатен болхлоша хьайийлар укхаза шоай продукце выставка-ярмарка.

360-нел тIех бола физкультурникаш (республика 13 районера) хьалъовт малхбузен трибуна хьалхашка гIолла судейски пеललагахьа юхь а йолаш. Парада кулгалдеш волча тIемен, къахьегамен, спортан ветерана В. Денисенкос дIаоал агропрома болхлой Союза обкома председателга, нов. Э. Исхановга, спортивни цIей, хьаделла районни физкультурни организацеш кийча йолга. Агропрома болхлой профсоюза обкома секретара Е. Коневас цIей хьаделларца къоабал а бийцар доакъашхой, цар аьттув балара ловца а баьккхар. Спортивни ловзарашка котало яьккхача Грозненски, Шелковски, Наурски районашкарча делегацешта дагалоацама кубок, дипломаш. вымпелаш лу профсоюзий ВДФСО облсовета председателя В. Щетинина. Цейя керттерча судьяс, облсовпрофа культура отдела заведующе Л.-А. Чентиевс дIакхайкаю программа.

Эггара хьалха къовсамаш дIадоладу дезала триоша: герои, дасн, нанаси. 3х100 йолча эстафете котало йоаих Гудермесски районерча Азербиев Рамзана дезала.

Къаман латаре дакъалоацаш вар ворхI районера вийтта зIамига саг. «Шалинский» совхоза слесара Дикиев Хас-Мухьмада кодалонга вIалла догдоахилга йитанзар цхьаннена а. Спортивни цIейн чемпион хIлар из хIанз кхозлагIа.

Гиреш нийъеча (команде — 5 саг) котало яьккхар Шелковской района викалаша. Шоашта юкъе шиъ чIоагIа цIихеза гIревикашш болча Ножай-Юртовски районерча командас шоллагIа моттиг яьккхар. Дозал 60 килограммал тIехдоацача спортсменашта юкъе (лични зачет) нийсхо хиланзар Ножай-Юртарча Ханбатыров Гапала. XIаране ах-пуд дозал дола гиреш шин кулгаца цо аийнр ткъаь цаIазза. Дозал 70 килограмм йолча гиревикашта юкъе хIанз кхозлагIа чемпион хIлар Темирсултанов Ихван (Надтеречни район).

Волейбола финале бода никъ эггара хьалха хьабийлар. Назрановски районерча мехкараша. Укх кхаь-дийшера гойтт цар шоай совле. Укхаза, финальни ловзаре а гойтар цар, шоашца нийсве саг воацилга. Котъяьнача команде чубогIаш ба совхозе, суда, больница викалаш. Уж кийчбеш ва Назрановски № 1 йолча юкъерча школа физкультура хьехархо Алмазов тIахIир.

МаIача наьха волейбольни турнире гуллир 10 команда. Финале вIашагIкхийтар Сунженский Шелковскойн районий волейбольни дружинаш. Дика лайзар шаккъаьш а. Хьалхарча парте котбаьлар шелковчанаш, хIаьта шоллагIчен кхоалагIчен парте сунженшаш дикагIа лайзар. Уж кот а баьлар.

Эггара дукхагIа командаш яр футбольни турнире — 11. Цу спорта виде финале вIашагIкхийтар веденцаши наурчанаши. Наурца Г. Алиева (нападающе) чутехача бургацо къоастайир матча кхел.

О. ГУМАШВИЛИ.
профсоюзий ВДФСО агропрома отдела заведующи.

КЕРДА ВЫСТАВКА

Халкъа кхолламеи культпросветбалхеи Республикански Iилма - методически центро ВЛКСМ Нохч - ГIалгIай обкомаца цхьана хьайийлла комсомола 70 шу дизара хетаяь йола самодеятельни художникийн декоративно-прикладной искусствен выставка. Выставке гойт 20 гарга болх. Картинаш, графика, макромэ, гипсови балхаш, аьхнигеи догам долеи хIамаш я укхаза.

Выставка доакъашхой цIераш тIехь - тIехьа кхы а тIаетталу.

Теркам тIаозаш да пейзажиста А. Кузьмина живописни полотнаш, Н. Шерстякова выставке байта кхо болх: «Макаш» (картон), «Кхашкара аизаш» «Чайникацара натюрморти» (масло, кIада). Нохч - ГIалгIай пединститута гимнастика кафедра воккхагIвола хьехархо ва Навомир Николаевич. Ший керттерча балхах мукъа йолча хана дехк цо сурташ.

Отставника В. Курочкина художественни говзал белгалъяьккхай 2-гIча степена дипломаца. Выставке гойташ шн болх ба цунна: «Самшиелн» «Автопортрети».

Акварелаца даь «Аьшкабетонни цех» яхеи «Хьехамча» яхеи С. Поздне ши картина хьалха а массехаза хьекхадар республикански Iилма - методически центре.

Къона бале а, хьинарца шоаш бовзийтача самодеятельни художникех лархIа мегаргболаш ба Хасиев Ахьмад, Седиев Хьасан, дешархо Филипкова Надежда.

Укх выставке баьхкарашта довзаргда Ахьмада пейзажни кхо картина: «ХьунагIара хи-тоатолг», «Энгельс-Юрта сий бахьан», «Доцю миха» яха цIераш яраш. 1987 шера август бетта «Ойсунгурский» совхоза керттерча усадьбе хилар берий художественни школа Энгельс-Юртовски филиала хьехархочун А. Хасиева персональни выставка.

Седиев Хьасана ши картина да укхаза: «44-гIча шера феврали» «Лоаман хийн». Цул совгIа, цунна санъердалуш, безаш болх ба дахчан тIа гIолла, гравировка яр, а оаркхингаш а. Цу гIулакхо чIоагIа хоз а йир из выставка.

XIаьта, юкъерча № 17 йолча школа 10 классера дешархо Н. Филипкова гипсах хIамаш еш я: масала, «Iалам». Цул совгIа, выставке гойташ да Надяй ши картина а: «Сага вахар духьа» яхеи «Наьна ираз» яхеи.

Филипкова дакъалоацаш хилар Сийлахь - боккхача Октября 70 шу дизараи Машара декрета 70 шу дизараи хетаьча Ухтински смотр-конкурсе. Цига, цун живописни балхаш белгал а даьха, цунна Сийлен грамотен совгIатн делар.

Декоративно - прикладной искусство шерра гойташ я Г. К. Василенкой крючокаца яь аьхинга хIамаши, цIеннанас К. Даниловас яь макромэи художественни догамаши. Укхаза да кортлеш, косынкаш, тIатохкаю машаш, совгIата йола кога бихье йоахкаю маьчеш, статуэткаш, таьх яь кIорнгаш тIехьа йола котам, жIали, шкатулкаш, зIаммига кочилгаш, иштта кхы дукха хIамаш.

Выставко болх бергба 20 декабре кхачаша.

Ф. ГАЗДИЕВА.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕПРОГРАММА

25 ОКТЯБРЬ.

ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — «120 минот».
8.35 — «Сой, хьой, вай дерригаши цхьана».
9.20 — «Соло для часов с боем». Фильм-спектакль. Перерыве (10.30) — «Кердадараш».
15.30, 17.10 — «Кердадараш».
15.40 — Удмуртски телевидене программа.
16.30 — «КIаьнк гIаш воагIар, бов гIатта йоагIар...». Мультфильм.
17.15 — Фильм-берашта. ЗIамигача машиниста йоккха поездка» (ГДР).
18.15 — «Саги закони».
18.45, 23.25 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «ЦIа хьалдергда — дахаргда». МЖК боламах.
20.00 — «Музыкальное подворье». Советско-Австрийски программа.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Музыкальное подворье» яхача Советско-Австрийски программа дIахоахар.
23.15 — «Юкъенхувла ха я». Мультфильм.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Эрудит». Іилма-доаржадара фильмаш: «Хьаргiий оаз йоаца ашараш», «Боадон тамашне», «Оникс» — льтта кIаларча дворецийн ихера».
9.05 — Французски мотт. Іомабу 1-ра шу.
9.35 — Экономически дешара лард. «Агро» тележурнал. Хьайбаш леладечара арендни коллективай балха опыти из болх вIаштIехьбаккхари.
10.05 — СПТУ дешархошта. Ленински «Искра».
10.35, 11.35 — Биологи. 5 класс.
10.55 — «Луна и месяц». Іилма-доаржадара фильм.
11.05 — Французски мотт. Іомабу 2-гIа шу.
11.55 — «Сиглен коанаIараш». Художественни фильм.
13.20 — «Городаш шераши». «Ашхабад» яха документальни фильм.
13.45, 23.15 — «Кердадараш».
13.50 — «Денал». Телефильм. 1-ра сери.
18.00 — «Кердадараш» (гIалгIай меттала).
18.05 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени (гIалгIай меттала).
18.20 — «Вариатораш». Документальни фильм.
18.40 — «Керттерадар — гIулакх». Нохч-ГIалгIай цементни заводерча отчетно-хоржамий партсобранех.
19.15 — «Нохч-ГIалгIайче».
19.30 — «Безама мугIараш». Концерт (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса даьхьала хийла шун, бераш!» «Атта дий майра хилаI» Мультфильм.
20.05 — «Малхбоалера сибаргIе». Киножурнал.
20.30 — «Массаненем хIараненем».
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Союзни республикай студей фильмаш. «Дон-Жуан мерзвар». Художественни фильм. Одесски киностуди.

26 ОКТЯБРЬ.

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — «120 минот».
8.35 — «Дуне вIашагIдоалла-ча хана шун...» яхача фильм-концерта премьера.
9.30 — «Доттагiий». Мультфильм.
9.45, 15.30, 17.05 — «Кердадараш».
9.55 — «Даха, лаьтта!»
10.55 — Концерт.
15.45 — «ЦIерагахьа вийрза». «Зизащцара автопортрет» яхача документальни фильмай премьера.
16.20 — «Хьа ленински библиотека». В. И. Ленин — «Кагирхой Союзий декхараш».
17.10 — «Совгiат». Мультфильм.
17.20 — Австре телевидено программа.
18.00 — Поэзе минуташ.
18.05 — Футбол. Европе... ки чемпионий кубок. Финала 1/8. «Стяуа» (Бухарест) — «Спартак» (Москва). Румынера передача. Перерыве (18.55) — «Тахан дунен тIа».
20.00 — Футбол. УЕФА кубок. Финала 1/16. «Динамо» (Минск) — «Виктория» (Бухарест). 2-гIа тайм. Минскера трансляци.
21.00 — «Ха».
21.40 — Къмаьл ду СССР Лакхехьарча Совета депутататаша.
21.50 — «Дагаахарашца даха хьалха да вайна». Фильм-концерт.
22.35 — Футбол. Кубкаш лелаечар кубок. Финала 1/8. «Рода» (Голланди) — «Метталист» (Харьков). Голландера передача. Перерыве (23.25) — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Декабрист Гавриил Батеньков». Іилма-доаржадара фильм.
8.35, 9.35 — Информатикан вычислительни техникан лардаш. 10 класс. Вычислений алгоритмаш.
9.05 — Немецки мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Перестройкан правоан. Кооперацех долча законах оаша яздеча письмошта дола жоп.
10.25 — «Вiалла соцаргбоаца болам». Іилма - доаржадара фильм.
10.35, 11.35 — Юкъара биологи. 9-гIа класс.
11.05 — Немецки мотт. Іомабу 2-гIа шу.
12.05 — «Дон-Жуан мерзвар». Худ. фильм.
13.30 — «Бокхий бараши бераш». «Даьхьавар». «КIеззига меттахдьалар седкъий» яха документальни фильмаш.
14.00, 23.25 — «Кердадараш».
14.05 — «Денал». Телефильм. 2-гIа сери.
17.45 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
17.50 — «Вез. Хьеж. Лена». Худ. фильм.
19.05 — «Бахача наьха переписка счетчик». Іилма-доаржадара фильм.
19.25 — «Нохч-ГIалгIайче».
19.40 — «Дурман». Документальни фильм.
19.50 — «Бийса даьхьала хийла шун, бераш!».
20.00 — «Вай юкъара йоанхо» (нохчий меттала). Прямой передача, телефонаш: 2-26-68, 2-93-92, 2-01-65.
21.00 — «Ха».
21.40 — Къмаьл ду СССР Лакхехьарча Совета депутататаша.
21.50 — Союзни республикай студей фильмаш. «Лучафэрул» яхача художественни фильма премьера. 3-ра сери. «Телефильм-Кишинэу».

27 ОКТЯБРЬ.

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — «120 минот».
8.35 — «Состязание». Мультфильм.
8.45 — Футбол. Европейски кубкаш. (26 октябре хиннар юхахьокхар).
10.25, 15.30, 16.40 — «Кердадараш».
10.35 — «Сайрийнарча барикадашта тIа» яхача документальни фильма премьера.
10.55 — Яиш локх Челябински филармоне фортепианни триос.
15.40 — «Здравствуй, музыка!»
16.10 — «Россе сийлахь-йоккха цIераш. Станиславский» яхача документальни фильма премьера.
16.45 — «...Яхайтта шу даланза а бокхагIа а».
17.35 — «Ашарий ганз». Дм. Шостакович. Скрипканем фортепианан йола соната.
18.10 — Экономически дешара лард. «Агро» тележурнал. Хьайбаш леладечара арендни коллективай балха опыти из болх вIаштIехьбаккхари.
18.40 — Кельн-Волгоград телемост.
20.00 — Литературно-художественни видеоканал.
21.00 — «Ха».
21.40 — Къмаьл ду СССР Лакхехьарча Совета депутататаша.
21.50 — Литературно-художественни видеоканал дIахоахьахар. Перерыве (23.15) — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

12.05 — «Лучафэрул». Худ. фильм. 1-ра сери.
13.25 — «Атомная на краю Ойнумены» яхача документальни фильма премьера.
13.50, 23.25 — «Кердадараш».
13.55 — «Денал». Телефильм. 3-гIа сери.
17.10 — «Кердадараш» (гIалгIай меттала).
17.15 — «ТIема оззаш». «Йоагар дийхи, ала баьнна йоагар...» Документальни фильмаш.
18.05 — Нефтепродукташ: хьахари лелаяри.
18.35 — «Спортивни вахар» (нохчий меттала).
19.00 — «ТелезIий» (гIалгIай меттала).
19.15 — «Нохч-ГIалгIайче».
19.30 — «Саг фактор». Социологически тохкамаш.
20.00 — «Бийса даьхьала хийла шун, бераш!» «Дийнах Янкан». Мультфильм (ЧССР).
20.15 — Ритмически гимнастика.
20.45 — Хьалха ашараш.
21.00 — «Ха».
21.40 — Къмаьл ду СССР Лакхехьарча Совета депутататаша.
21.50 — Союзни республикай студей фильмаш. «Лучафэрул» яхача художественни фильма премьера. 2-гIа сери.

28 ОКТЯБРЬ.

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

15.30, 16.55 — «Кердадараш».
15.40 — «Цхьана уйла ергьа вай». Мишта хилча бакъахьа я пионерски организаци? Свердловскера передача.
16.40 — «Ашмарнски ложкараш». Кемеровера передача.
17.00 — «Прогресс. Информаци. Реклама».
17.45 — «ХIана, сендухьа?»
18.15 — «Фу мог кооператора».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — ВЛКСМ 70 шу дузаш. «Даьхьалоаца нах».
19.45 — «Воскресные прогулки», «Испытатель», «Папа» яхача короткометражни художественни фильмай премьера.
21.00 — «Ха».
21.40 — Къаьмаьл ду СССР Лакхехьарча Совета депутататаша.
21.50 — «Ма тIехьоза да ер дуне». Композитора Д. Тухманова иллей кхолламах долча фильм-концерта премьера (Ереван).
23.20 — «Тахан дунен тIа».
23.35 — Бокхийчарна дола мультфильмаш: «История Власа — лентяя и лоботряса», «Цкъа со чувера».
23.55 — «Интерсигнал».

II ПРОГРАММА

12.05 — «Лучафэрул». Художественни фильм. 2-гIа сери.
13.40 — «...Эскаре гIулакх де вода со» яхача документальни фильма премьера.
14.30, 23.15 — «Кердадараш».
14.35 — «Денал». Телефильм. 4-гIа сери.
17.20 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
17.25 — «Хьалхаваларах ловзар». «Майданаш». Телефильмаш.
18.05 — «Руль чIоагIагIа лацалахь, шофер». Автомобильни транспорта болхлой денга.
18.35 — Автотранспорта болхлошта дола концерт.
19.05 — «Нохч-ГIалгIайче».
19.20 — Мультфильм. ВЛКСМ. 70 шу дузаш.
19.30 — «Заманхо» (гIалгIай меттала).
20.00 — «Угоя зрения». Кагирхошта йола информационно-публицистически программа.
21.00 — «Ха».
21.40 — Къмаьл ду СССР Лакхехьарча Совета депутататаша.
21.50 — Доазол дехьарча фильма экран. «Де доацаш вайна шведе». (ВНР — Швеци, 1982).

29 ОКТЯБРЬ.

ШОАТТА

КОМСОМОЛ ХЬАКХЕЛЛА ДИ

I ПРОГРАММА

6.30 — «120 минот».
8.30 — «Босфор». Документальни фильм (Турци).
9.00 — «Сендухьа, хIана».
9.30 — «Самаркандски догамаш». Концерт.
10.00 — ДухтIара къамаьл. «Цхьа сахьаьт ах сахьаьт ГУМ-е».
12.30 — «Социализма мехкашка».
13.00 — «Массаненем хIараненем». Калининграда промышленни предприятешка хьалиъа эша товараш хьадирах.
13.30 — «Альтернатива». СССР-рча «Іилманхой Пагуошски болама» 38-гIа конференцех.
14.30, 23.45 — «Кердадараш».
14.40 — «Халкъа кхоллам».
15.10 — Мультфильм.
15.20 — Дунен халкъашта юкъера программа. ВЛКСМ 70 шу дузаш.
16.20 — «Дублеро болх дIаболабу». Худ. фильм.
17.55 — Кагирхой Москверча Дворецера репортаж. Из йийстеьлча — советски илле концерт.
21.00 — «Ха».
22.00 — Творчески кагирхой концерт.
23.20 — «Спутник» приглашает в свадебное путешествие» яхача документальни фильма премьера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Студе довзийт... «Кхетадара саьнаш».
9.05 — Хьа ленински библиотека. «Кагирхой Союзий декхараш».
9.50 — «УнахцIено». Іилма-доаржадара фильмаш: «Спасение в себе», «Знаки», «Пьяный за рулем».
10.35 — «Хьайбай дунен тIа».
11.40 — «Компьютерцара диалог». ЭВМ-а интеллект ялара проблемех. Кагирхошта компьютерни грамотноста кхетамбалар.
12.25 — Саг. Лаьтта. Вселенни.
13.25 — Философсни беседаш. Саги, Іилмен, обществоан.
14.25 — «Дхьа-хьа тела боккъа йоаца дIоагIа». Субтитрашцара художественни фильм.
16.05 — Киножурнал.
16.15 — «Вай воаша хержа наьхъаьш». НГIАССР искусствай заслуженни деятель Р. Хакишев.
16.45 — «Оаз йола мугIараш» (гIалгIай меттала).
17.25 — Информационно-музыкальни программа.
17.55 — «Кинопанорама».
19.25 — Реклама.
19.30 — П. И. Чайковске дириженерски репертуара юкъера.
20.45 — «Бийса даьхьала хийла шун, бераш!» «Даьсса хабар дувцаш вар». Мультфильм.
21.00 — «Ха».
22.00 — П. И. Чайковске дириженерский репертуара юкъера (дIаходар).
23.00 — «Кердадараш».

30 ОКТЯБРЬ.

КIИРАНДИ

АВТОТРАНСПОРТА БОЛХЛОЙ ДИ

I ПРОГРАММА

8.00, 23.15 — «Кердадараш».
8.15 — Ритмически гимнастика.
9.00 — «Хьанна фу гу гIанахьа?», «Пантелейн мундан» яхача мультфильмай премьера.
9.20 — «Спортлото» тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Советски Союза гIулакх ду аз!»
11.00 — «Іуйрийнара почта».
11.30 — Йийлача наIарий ди. СССР АН вице-президента академика Е. А. Велихова В. И. Ленина цIерагIча МГПИ студенташцен хьехархошцен хинна вIашагIкхетар.
12.30 — «Ашарий киоск».
13.00 — Юрта сахьат.
14.00 — УнахцIено. Іилма-доаржадара фильмаш: «Спасение в себе», «Знаки», «Пьяный за рулем».
14.45 — Фальг болча хьошалгIа. «Бенд Іу Янка». 2-гIа сери.
15.50 — «Искусство кино» яхача журналаца вIашагIкхетар.
17.25 — «Дунен йоккхагIчарех йола музей». Лувр. 2-гIа сери. «Двуречье или Древняя Месопотамия».
18.00 — Москва — Копенгаген телемост. СССР Лакхехьарча Совета депутататаши Дане Фолькетинга депутататаши вIашагIкхетар.
19.25 — Дезала экран. «Дiаьха накъаьвахараш». (Эггара хьалха).
21.00 — «Ха».
21.40 — «Марио Ланца. размышления к портрету» яхача фильм-концерта премьера.
22.45 — Футбольни обозрени.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка отта!
8.15 — «Вай беш».
8.45 — «Горизонт» киноальманах.
9.25 — Дикача наьха вахар. Микробиолог З. Е. Ермольева (яь 90 шу дузаш).
10.00 — Школа: хувцамий ха.
10.55 — «Дунен гонахьа».
11.55 — Экономически дешара лард. «Агро» тележурнал. Арендни ларда тIарча дезала подрядах.
12.30 — «...тIех даьннадале шун». Дийна дезал боллашц а «вувца гаргара саг воацача» бокхийча нахах.
13.15 — Эрсий культурах дола беседаш. Хьалхара цикл. XVIII векерча эрсий зIамигача сага типах дола дувцар.
13.55 — «Фу? Мичахьа? Мацаг?» Телевизионни винторина.
15.35 — Илли оал Розенбаум Александра.
16.45 — «Соцаргбоацача боламе». Дон. фильм.
16.55 — Мультфильм «Со сай папа валаре...» 1-реи, 2-гIеи фильмаш.
17.25 — «Дiаувт бераш салтий мугIараша».
17.55 — Телевизионни музыкальни абонемент.
18.00 Керда хоамаш.
18.30 Хоамаш.
18.40—19.00 «Анонс».

29 ОКТЯБРЬ, ШОАТТА КОМСОМОЛ ХЬАКХЕЛЛА ДИ

7.35 Комсомольски иллеш.
7.50 Передачай программа.
7.55—8.00 Хоамаш. Хаоттам.
8.15 Республикански газетий обзор.
8.30—8.45 Реклама.
10.40 «Салагiара минуташка» (гIалгIай меттала).
11.00 «Къонал».
11.30—12.00 «Дагалоацамо сийрда доах дегаш». ВЛКСМ 70 шу дузаш.
12.30 Сийлахьча историен оагIонаш (нохчий меттала).
13.15 Ашараш.
15.15—16.00 ВЛКСМ 70 шу дизара хетадаь празднични концерт.

30 ОКТЯБРЬ, КIИРАНДИ АВТОТРАНСПОРТА БОЛХЛОЙ ДИ

7.15 Республикански газетий обзор.
7.30 Передачай программа.
7.35—7.40 Хоамаш. Хаоттам.
8.15—9.00 Дiаэца тха моаршал.
11.20—12.00 Автомобильни транспорта болхлой ден хетадаь концерт.
15.15—15.30 Парте тIахьехамаца дог урауттаду (гIалгIай меттала).
16.00 «Микрофона хьалхашкара театр».
16.30 «Къона смена» (нохчий меттала).
16.45—17.00 Армянски ашараш.
18.00—19.00 «Иллеца доттагIал долчарна». Концерт.

РАДИОПРОГРАММА

25 ОКТЯБРЬ,

ШИНАРА

7.45 — 8.00 — «Юртара Іуйренаш». Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.25 — Передачай программа.
8.30 — 9.00 — Нохч-ГIалгIай ашарий концерт.
9.15 — Энергетикера перестройка. Беседа (нохчий меттала).
9.30 — «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
9.50 — 10.00 — Дуне цхьан кIиргIа (нохчий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — Цамалар — вахара боарам (гIалгIай меттала).
16.16 — 17.00 — «Хьалхалаттача коллектива сурт». Музыкальни программа.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — Хоамаш.

26 ОКТЯБРЬ, КХАЬРА

7.45—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Республикански газетий обзор.
8.20 Передачай программа.
8.30—9.00 Илли оал Дудаев Зелимхана.
11.15 Хiара дезала — фусам (гIалгIай меттала).
11.30—12.00 «Новаторашц».
15.15 Хiараненга лакхача эхьэздела кхетам балар. Литературни передача (гIалгIай меттала).
15.35—15.45 «Известия» 1989 шера».
16.00 Передачай программа. Хаоттам.
16.01—17.00 Ашарий дунен тIа.
18.00 Керда хоамаш.
18.30—18.40 Хоамаш.

27 ОКТЯБРЬ, ЕРА

7.45 ГIулакх сихдара баргал етташ.
7.57—8.00 Передачай программа. Хаоттам.
8.15 Республикански газетий обзор.
8.27 Передачай программа.
8.30 Сакъердаме дувцараш (нохчий меттала).
8.55—9.00 Ашараш.
11.15 Уж наьхъаьш дицдала йийш яц вай (нохчий меттала).
11.30 XX областной партийни конференцена накъадолхаш. «Дисциплина-ускорене резерв».
11.45—12.00 «Хамал хьалхабаьннараш» (гIалгIай меттала).
15.15—15.30 «Іан кийчо йий фермашка» (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «Шоай хьасташ тIара деиз вай деношка нхаччалца» яхача циклера. Нохч-ГIалгIайчен поэташ ашараши.
18.00 Керда хоамаш.
18.30 Хоамаш.
18.40—19.00 «Вай лоалахой болча». Къулбаседа - Хiирийчера передача (гIалгIай меттала).

28 ОКТЯБРЬ, ПIАЬРАСКА

7.45—8.00 «Юртара Іуйренаш». Хаоттам.
8.15 Республикански газетий обзор.
8.25 Передачай программа.
8.30 Литературни Нохч-ГIалгIайче (нохчий меттала).
8.50—9.00 Ашараш.
11.15—12.00 г. Аргуна культура Дворца «Анайист» яхача вокальни ансамбла концерт.
15.15—15.30 «Шутар» — берашта дола книжка. Рецензи (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Перестройка: гIулакхаши проблемаши (гIалгIай меттала).
17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 Доттагiлен концерт.

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!

ДIАХОХЬОШ ДА 1989 ШЕРА

«СЕРДАЛО»

ГАЗЕТ ЯЗДАЙТАЛГА

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Шера газет яздайтара мах 4 соми 8 кепиги ба. Из кхо ца деш, кхоаненга дехкаш тIехьа а ца доахаш, ханнахьа «Сердало» яздайта шоашта!

Хьаьтталг

Тахан республике гIоллен Грозиен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, Іуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 9—14. Грозне 11—13 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехкокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-53-12, промышленностен транспортен — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-37-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907 г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-53-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувлшинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02324. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3497.